



**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Inventari Patrimoni Cultural de Sant Feliu Sasserra

Memòria tècnica

Redacció

SOLC

Jordi Compte Figueras
Marta Homs Caralt

Ajuntament de Sant Feliu Sasserra

Agost 2006



À R E A D E C U L T U R A



INVENTARI DE PATRIMONI LOCAL

SANT FELIU SASSERRA



Solc, música i tradició al Lluçanès:

Jordi Compte Figueras

Marta Homs Caralt

Sant Feliu Sasserra, abril de 2006

Í N D E X

1. METODOLOGIA	pàg. 3-9
1.1 Presentació	
1.2 Metodologia	
2. DIAGNÒSTIC	pàg. 10-38
2.1 Marc geogràfic i Medi físic	
2.2 Poblament, estructura econòmica i comunicacions	
2.3 Síntesi històrica	
2.4 Escut municipal i toponímia	
2.5 Mapa de situació dels elements fitxats	
2.6 Estat legal de protecció	
2.7 Equipaments patrimonials	
2.8 Anàlisi global de la situació del patrimoni del terme	
3 LLISTAT D'ELEMENTS FITXATS I NO FITXATS ..	pàg. 39-63
3.1 Llistat d'elements fitxats	
3.2 Elements no fitxats	
3.3 Personatges il·lustres	
BIBLIOGRAFIA I FONTS CONSULTADES	pàg. 64-68

1.METODOLOGIA

1.1 PRESENTACIÓ

La memòria que s'inicia amb aquestes paraules presenta l'Inventari de Patrimoni Cultural de Sant Feliu Sasserra, treball emmarcat dins el programa d'inventaris que l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona ve desenvolupant des de l'any 1998. Es tracta d'un programa de col·laboració amb els municipis sol·licitants per tal de portar a terme la recollida exhaustiva de dades sobre el patrimoni cultural i natural, així com la seva valoració, permetent d'aquesta manera l'establiment de mesures per a la seva protecció i conservació, així com la planificació de la seva rendibilització social. Amb aquest objectiu el Consorci per a la Promoció dels Municipis del Lluçanès va fer una sol·licitud a la Diputació de Barcelona per tal d'establir un conveni per realitzar l'inventari a dotze municipis del Lluçanès. Un cop aprovada la sol·licitud es traspassà la proposta als municipis que l'acordaren en ple, requisit que va permetre tirar endavant el projecte.

Les tasques de realització de l'Inventari de Sant Feliu Sasserra s'iniciaren per encàrrec de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona a principis del mes de febrer de 2006 amb acord establert entre la Diputació de Barcelona i l'associació Solc, música i tradició al Lluçanès. L'Inventari s'ha estat portat a terme en tres mesos i ha estat realitzat per Jordi Compte Figueras, llicenciat en Humanitats amb menció en Història de l'Art, i Marta Homs Caralt, llicenciada en Història i postgraduada en Gestió Cultural, i en Didàctica del Patrimoni.

La memòria s'articula a través de cinc grans blocs:

L'apartat de la presentació i metodologia reflecteix la síntesi del procediment establert per la realització de l'Inventari així

com els recursos utilitzats i les eines emprades per tal de portar-ho a terme.

El segon apartat presenta el diagnòstic que consisteix en un anàlisi del marc geogràfic, físic, històric, econòmic i sociocultural del municipi de Sant Feliu Sasserra on s'hi mostren des d'una visió global les principals característiques del municipi.

El tercer apartat consisteix en el llistat d'elements fitxats i no fitxats. Aquí es presenta la relació de béns dels que s'ha creat una fitxa individualitzada, i per tant que es poden trobar dins de la base de dades de l'Inventari classificats segons la seva tipologia, l'ordre numèric i l'ordre onomàstic. En aquest apartat també s'inclou un llistat i descripció d'elements descartats, els quals no presentaven una entitat pròpia rellevant per ésser considerats elements de significació patrimonial, però que tenen interès per formar part del conjunt cultural i natural del municipi, o bé que s'han localitzat fora del municipi. Són elements sovint amb pocs valors patrimonials o naturals, desapareguts, no localitzats, no vigents o perduts però sovint amb gran càrrega toponímica i significatius per ser components del passat i present de Sant Feliu Sasserra

A l'apartat de recomanacions s'hi mostren mesures de dinamització, protecció, conservació i gestió del patrimoni local que pot tenir en compte el municipi per potenciar els seus recursos culturals i naturals.

Finalment es clou la memòria amb l'apartat de la bibliografia on s'hi detallen les referències bibliogràfiques i fonts consultades i utilitzades per la realització tant de les fitxes com de la memòria present.

Aquest inventari pretén cobrir la mancança en recopilació de béns culturals i naturals del municipi de Sant Feliu Sasserra.

Per la realització d'aquest treball de recerca ha estat molt important l'ajuda i la col·laboració de diferents persones a tall individual i col·lectiu, d'entitats i institucions que ens han facilitat assessorament, recursos, informació i ens han orientat en diferents àmbits. Cal, per tant, esmentar a l'equip de l'Ajuntament de Sant Feliu Sasserra, la Biblioteca Sant Pere Almató de Sant Feliu Sasserra, el Consorci del Lluçanès, el Grup de Defensa del Ter, el Museu Episcopal de Vic, el Bisbat de Vic, Solc, música i tradició al Lluçanès, Jordi Torres i Sociats, Xavier Masramon (pare) i Xavier Masramon (fill), Sebastià Comesolibes, família Boatella, Jaume Colomer, Josep Rivera, Pere Oriols i família, i a tots els veïns del municipi que han col·laborat i han facilitat la informació.

Aquest treball permetrà establir una percepció global i de conjunt del patrimoni existent al municipi, el qual haurà de ser revisat, actualitzat i complementat amb les valoracions i consideracions pertinents per part d'especialistes i tècnics de l'Ajuntament de Sant Feliu Sasserra.

1.2. METODOLOGIA

L'objectiu de l'Inventari és el recull exhaustiu del patrimoni cultural i natural de Sant Feliu Sasserra per tal de facilitar a les corporacions municipals una eina de coneixement de la globalitat del patrimoni que es troba en el seu terme municipal. Un cop van finalitzar els tràmits burocràtics i administratius es va procedir a la planificació del desenvolupament del treball que es duria a terme durant el temps estipulat seguint les indicacions prèvies donades per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Així doncs el treball es planificà bàsicament en tres fases. Una primera fase de recerca bibliogràfica, una segona fase de treball de camp i una tercera fase de treball de gabinet.

Enmig d'aquestes fases, per tal de fer un seguiment del treball de l'Inventari, es van fer dues reunions amb les parts implicades: l'Ajuntament de Sant Feliu Sasserra, l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, i Solc, música i tradició al Lluçanès. La primera reunió es va produir en finalitzar la fase bibliogràfica i la segona en finalitzar la fase de treball de camp.

La detecció inicial de patrimoni local immaterial, material, documental i natural es va fer a través d'una primera recerca bibliogràfica exhaustiva i un buidatge sistemàtic que va permetre obtenir una primera relació de béns patrimonials existents al municipi. Aquesta primera cerca bibliogràfica es va fer a partir dels equipaments municipals bibliotecaris i de noves tecnologies que l'Ajuntament de Sant Feliu Sasserra va facilitar.

Per complementar aquest primer llistat d'elements patrimonials va ser molt profitosa la reunió que es va produir amb l'Ajuntament ja que va ajudar a completar aquesta primera relació de béns culturals i naturals del municipi. També es va recórrer a la consulta dels Inventaris de la Generalitat de Catalunya, l'Inventari de béns artístics del Bisbat de Vic, el fons del Museu Episcopal de Vic, i les revistes i publicacions comarcals (La Rella, Ausa) així com també l'Inventari de camins de Sant Feliu Sasserra i els fulletons informatius publicats per l'Ajuntament.

De tots ells es va extreure un ampli llistat de patrimoni cultural que posteriorment seria contrastat i modificat segons els criteris de realització de l'Inventari.

Una de les eines que van ser de gran utilitat alhora d'ubicar els béns patrimonials del municipi ha estat la cartografia topogràfica del Pla de Prevenció d'Incendis de la Diputació de Barcelona d'escala 1:10.000 de Sant Feliu Sasserra, on s'hi delimita el terme municipal i s'hi reflecteix amb precisió

la toponímia i localització dels edificis, fonts, recs, rieres, bagues, serrats, carenes, turons, plans, camps, camins, pistes forestals i punts d'aigua. Altres recursos de cartografia topogràfica consultats del municipi ha estat els de l'Institut Cartogràfic de Catalunya d'escala 1:5.000 i 1:10.000.

Un altre instrument de consulta prèvia al treball de camp per tal de recopilar la informació necessària per poder desenvolupar la tasca de l'Inventari va ser la consulta dels Criteris d'ordenació del territori i del paisatge del Lluçanès, les normes subsidiàries de Sant Feliu Sasserra, del qual se'n va extreure els béns arquitectònics i naturals protegits per l'Ajuntament, així com també un primer recull de fonts orals que ajudaren a complementar el llistat inicial de béns patrimonials del municipi, tasca que es va portar a terme paral·lelament en la fase del treball de camp.

Un cop es tingué finalitzada la recerca bibliogràfica i s'hagué realitzat un primer llistat amb els principals béns patrimonials es passà a la fase del treball de camp que va consistir en una sèrie de visites als principals elements detectats. La dinàmica de les visites es va dur a terme a partir d'un seguiment sistemàtic que partia de la informació recollida a la fase prèvia.

En aquestes sortides es visitava materialment els elements patrimonials, s'ubicaven sobre el mapa, s'elaboraven les descripcions corresponents, es fotografiaven, s'anotaven les coordenades, altitud, l'estat de conservació i totes les dades necessàries per poder omplir les fitxes model entregades per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Per aquest motiu es van configurar unes fitxes de camp, que facilitaven l'enregistrament de les dades obtingudes i el posterior treball de gabinet. Durant les visites es conversava amb els propietaris, persones coneixedores del territori, dels costums i les tradicions de la localitat que ajudaven a contextualitzar i contrastar la informació que ja es tenia. Així

mateix fou interessant per les referències històriques que aportaven ja que ajudaria posteriorment a configurar i completar les fitxes definitives. També es van consultar especialistes en diversos temes, en camins ramaders, biòlegs, geòlegs, etc. que ajudaren a resseguir, sobre terreny, les principals característiques del municipi. Totes aquestes fonts orals han estat de gran ajuda per descobrir béns patrimonials no localitzats a la fase anterior.

La tercera fase ha consistit en el treball de gabinet, és a dir la ordenació, organització i digitalització de totes les dades i la informació que s'ha recollit en les fases anteriors. Aquesta tasca s'ha desenvolupat a través d'unes fitxes digitalitzades, base de dades que utilitza el programa Microsoft Acces, facilitada per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Aquestes fitxes defineixen els béns patrimonials segons el seu àmbit i tipologia, la denominació, titularitat, cronologia; també se'n fa una descripció i una ressenya històrica així com la valoració de l'estat de conservació. Paral·lelament s'han seleccionat els mapes i les fotografies que omplirien l'apartat gràfic de cada fitxa. Finalment es procedí a redactar la present memòria on es valora el resultat de la recerca i es dóna una visió global del municipi contextualitzant el patrimoni del municipi en relació amb el seu entorn físic i sociocultural creant una visió de conjunt i posant les bases per poder establir els criteris per la proposta de mesures i intervencions oportunes.

Es van establir criteris generals a l'hora d'intervenir i seleccionar els elements que serien fitxats i els que restarien descartats. Aquests es basaren en la singularitat i la rellevància dels béns detectats en el municipi. Pel què fa els elements immobles s'accentuaren els valors constructius, arquitectònics, representatius de l'època de construcció, l'estat de conservació així com la significació històrica i articulament del territori. També es valoraren la singularitat i el caràcter artístic dels elements arquitectònics així com la

vigència i el caràcter representatiu d'elements i manifestacions d'arrel tradicional i històric com és el cas de la fira de les Bruixes, que tot i ser una fira de creació recent, és el símbol dels processos contra les bruixes que van succeir al poble uns quants segles enrere i alhora un homenatge a les dones innocents que van morir a la força.

Per altra banda s'han descartat alguns elements per tenir poca rellevància patrimonial o no tenir prou entitat significativa. Tampoc s'han fitxat alguns elements localitzats fora del terme municipal, desapareguts, no localitzats, no vigents o perduts que s'han inclòs a l'apartat d'elements no fitxats. Altres elements que no han estat fitxats individualment, tot i haver estat considerats interessants, han estat identificats, assenyalats i descrits dins de les fitxes interrelacionades i associades.

Un cop finalitzada la fase de gabinet es va realitzar la segona de les reunions amb l'Ajuntament de Sant Feliu Sasserra, l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, i Solc, música i tradició al Lluçanès, en la qual es van repassar les fitxes localitzades i descrites individualment, i es van acabar de precisar les que s'havien d'agregar o modificar.

2. DIAGNÒSTIC

2.1 MARC GEOGRÀFIC I MEDI FÍSIC

El municipi de Sant Feliu Sasserra està situat al límit sud-oest de la regió del Lluçanès, formant part de la comarca del Bages i ocupa una superfície de 22'38 quilòmetres quadrats en una zona de transició entre la Depressió Central i el Prepirineu. Com a la resta del Lluçanès, les formacions rocoses del municipi són d'origen sedimentari, bàsicament conglomerats, gresos i margues, i es van formar durant l'Eocè, quan va sorgir la serralada pirinenca i els seus rius desembocaven en un mar interior, en el que es trobava el Lluçanès. Aquests rius portaven sediments que es van dipositar en el mar interior al llarg de l'Eocè i l'Oligocè fins que van emergir formant l'actual Depressió Central que s'estén des de la plana de Vic fins a la plana de Lleida. A diferència de la resta de la Depressió Central, en aquest extrem hi van haver moviments tectònics que van originar una sèrie de petits plegaments entre els que es troba l'anticlinal de Puig-reig, que s'origina prop d'Oristà i passa per Sant Feliu Sasserra abans d'entrar en terres berguedanes (CORTÈS, J. I SERRA, R: 1996).

El terme municipal de Sant Feliu Sasserra és travessat en la seva part est per la serra en la que s'assenta el nucli urbà i que li dóna nom i en la seva part oest pel serrat Llobater, que delimita el terme municipal al nord-oest. Una part important del terme municipal queda, doncs, entre aquests dos serrats en el que es podria anomenar com al vall de la riera de Relat. L'altre part del terme municipal, a l'est de la serra de Sant Feliu, és la vall del riu d'Ases i la zona de la Traveria per on passa la riera Gavarresa, al sud-est del terme municipal. Les dues principals formacions muntanyoses del terme municipal són els ja esmentats serrat Llobater i la serra de Sant Feliu. El serrat Llobater, que s'estén al nord a través del serrat de Vallgatina i segueix cap al sud descendint suaument, separa

els termes de Sant Feliu Sasserra i el de Santa Maria de Merlès. Compta amb els punts més elevats del terme municipal, arribant a una altura màxima de 696 metres i superant els 600 metres en força punts, especialment a la part nord. Sobre la serra de Sant Feliu, que travessa el terme municipal de nord a sud, hi ha ubicat el nucli urbà i hi passa la principal carretera del terme. Aquesta serra té el seu punt més elevat en el serrat de les Forques, al nord del nucli urbà, que es troba a 644 metres d'altura. En la meitat nord sobrepassa els 600 metres en molts punts i descendeix suaument cap al sud fins abandonar el terme municipal, a poc més de 500 metres. La consecució de petits serrats, que actuen com a contraforts dels dos serrats esmentats, modelen un relleu força abrupte en algunes zones, per on passen multitud de recs i torrents, amb altures que oscil·len entre els 696 metres al punt més elevat del serrat Llobater i els 400 metres de la riera Gavarresa en el punt on abandona el terme municipal. El relleu, per tant, descendeix suaument de nord cap a sud, superant els 600 metres en molts punts de la part nord i amb altures d'entre 400 i 500 metres a la part sud.

Els recs i rieres de Sant Feliu Sasserra tenen un cabal relativament escàs, propi del clima mediterrani, amb importants minves estacionals. Tots es dirigeixen cap a la conca del Llobregat i es poden dividir en tres sectors: el de la riera de Relat, el del riu d'Ases i el de la riera Gavarresa.

La riera de Relat neix a l'extrem nord del terme municipal, en la unió dels torrents del Soler, o de la Cogullada i el de la Costa, prop del molí de Vallgatina. En el seu recorregut pel terme municipal segueix una direcció nord-sud i rep la majoria de les aigües que s'escolen pel terme municipal a través de multitud de recs. Els principals recs o torrents que arriben a la riera des de l'est són el torrent de les Vesprades, el de Vilaclara, el de la font de Pedra, el de la font de Puig Lluçà i el de Comes Òlibes, desembocant-hi des de l'oest el torrent del Solerot i el torrent de la Molina o de Rocafesa

El riu d'Asés neix al sud del nucli urbà, prop de la font Forriola. Tot i tenir el qualificatiu de riu presenta un cabal més escàs que la riera de Relat ja que el seu recorregut és més curt i la vall que l'envolta més petita. En el seu recorregut, el riu rep l'aigua de diversos recs i torrents entre els que destaquen el torrent de la Vinya de la Serra, el rec de Pujalt i el rec de la Comulleda.

Finalment, la riera Gavarresa passa en un tram molt petit a l'extrem sud-est del terme municipal. En aquest petit tram, on al riera discorre formant un meandre entre cingles prop de la Traveria, rep les aigües d'alguns recs.

Paisatgísticament, el terme municipal està dominat per boscos de tipus mediterrani ja que el relleu i l'aridesa del terreny només possibiliten el conreu en algunes zones. Aproximadament per cada hectàrea de conreu n'hi ha dues de massa forestal. Els boscos són principalment de pi, essent l'espècie més comuna la pinassa (*Pinus nigra ssp salzmanii*), tot i que també s'hi troben zones de pi blanc (*Pinus halepensis*) en les parts més solanes i seques i pi roig (*Pinus sylvestris*) en les parts més obagues. En aquests boscos també hi ha roures i alzines, encara que amb un paper secundari (Consorci per a la Promoció dels Municipis del Lluçanès:2005).

La fauna que habita a Sant Feliu Sasserra és força variada. Es poden observar una gran varietat d'aus, des de les més comunes merles, pardals, pinsans, mussols, enganyapastors, mallerengues, corbs, tórtors, cucuts o pit-roigs fins a espècies més singulars i difícils d'observar com l'esparver cendrós. Tot i així cal tenir en compte que la majoria d'aquestes espècies migren provocant que la seva estada dins el terme municipal sigui estacional.

De mamífers també n'hi ha força varietat, essent les espècies més comunes el conill, la llebre, el senglar, el talp o la fagina, a més d'una gran varietat de petits mamífers. Entre els rèptils, es pot comptar es poden observar en el terme municipal diversos tipus de sargantanes (ibèrica, grossa...) i de serps (verda, d'aigua, blanca, llisa meridional...).

A on es concentra major diversitat tant de fauna com de flora és al voltant dels cursos d'aigua a on es pot observar gran varietat d'amfibis i peixos. Entre els peixos s'hi troben el barb cua-roig, la bagra comuna o el peix sol i entre els amfibis la salamandra, el tòtil a més de diverses espècies de gripaus i granotes (AADD:1998)

2.2 POBLAMENT, ESTRUCTURA ECONÒMICA I COMUNICACIONS

El municipi de Sant Feliu Sasserra té, segons el cens de 2005, 638 habitants, el que dóna una densitat de 28'5 habitants per quilòmetre quadrat. El nucli urbà està situat al sector est del terme municipal, i en ell s'hi concentra una gran part de la població. No hi ha cap altre nucli de població en el terme municipal, tot i que envoltant el nucli urbà hi ha diverses agrupacions de cases que formen "carrers", com és el cas de cal Prim i cal Batzó o del carrer de la Mongia. A la resta del terme municipal la població viu disseminada, tot i que una bona part de les masies del terme estan deshabitades i una altra part són d'habitatge de segona residència (Dades municipals del programa HERMES).

Parroquialment el terme municipal està dividit en tres. La part central i més extensa és la que correspon a la parròquia de Sant Feliu, on s'hi troben la majoria de cases i masies del terme municipal. El sector sud-est pertany a la parròquia de Sant Andreu d'Oristà i inclou les masies de Comullera, Casanova de l'Oblaguer, la Traveria i el molí de la Traveria (ORDEIG, R: 1974) Finalment, la franja de ponent del terme

municipal pertany a la parròquia de Sant Miquel de Terradelles i en formen part les masies de la Molina, Casanova dels Arnaus, la Peça, l'abandonada Plans de la Molina i la desapareguda Talaia.

Al nucli urbà de Sant Feliu Sasserra s'hi concentren els principals serveis del municipi, com l'Ajuntament, el consultori mèdic, correus... El nucli també compta amb una llar d'infants i una escola. La llar d'infants, anomenada "Els petits roures", es troba ubicada als baixos de la Casa de Consell i Jurats del Lluçanès, seu de l'Ajuntament. L'escola, anomenada "Els roures" es troba al carrer Sant Roc, al costat de la zona esportiva. Sant Feliu Sasserra també compta amb un centre social, ubicat al carrer Pas Nou i amb una biblioteca pública de la xarxa de la Diputació de Barcelona, ubicada a l'edifici de ca les Monges, a tocar de l'església parroquial.

Pel que fa al transport públic, només una línia d'autobusos passa pel municipi. Aquesta línia realitza el recorregut Barcelona – Manresa – Prats de Lluçanès passant per Sant Feliu Sasserra tant d'anada com de tornada.

L'estructura econòmica de Sant Feliu Sasserra està vertebrada principalment a través de la indústria, tot i que la construcció, el comerç, l'agricultura i la ramaderia també hi tenen un paper important. Amb dades de 2001, pràcticament la meitat de la població activa treballava a la indústria i el seguien a força distància la construcció, el comerç i l'agricultura i la ramaderia. Cal dir que el sector industrial està repartit principalment entre el sector tèxtil, de tradició arrelada al poble, que tot i perdre força empenta durant l'últim terç del segle XX, encara es manté viu al poble a través de diverses empreses i Sanfeplast, S.A., a on es treballa el plàstic (Dades municipals del programa HERMES).

L'agricultura i la ramaderia tenen un paper secundari en l'economia del municipi, tot i que es troben diverses explotacions agropecuàries, moltes de les quals són de porc, aviram i conills. Una part dels camps de conreu es dediquen a la producció de menjar per aquest bestiar, a través del conreu del farratge. Tot i així el cereal predomina en els conreus del terme municipal i hi té un paper clau. El sector terciari del municipi està vertebrat a través del comerç i la restauració ja que no hi ha oferta d'allotjament.

Sant Feliu Sasserra és limítrof amb 5 municipis, 3 dels quals formen part del Lluçanès i té un enclavament que forma part del terme municipal d'Oristà a l'oest del nucli urbà. Limita amb el terme municipal d'Oristà en tota la franja est i nord, a més de l'esmentat enclavament de Comes Òlibes; al nord-est limita amb Prats de Lluçanès en un petit enclavament que té aquest municipi entre els terme municipals de Sant Feliu Sasserra i Oristà, prop del riu Bassí; al nord-oest i a l'oest limita amb Santa Maria de Merlès i al sud limita amb els trems municipals d'Avinyó i Santa Maria d'Oló. Sant Feliu Sasserra es troba, doncs, en la confluència de tres comarques ja que si bé forma part del Bages, és limítrof a l'oest amb el Berguedà i al nord i a l'est amb Osona (Dades municipals del programa HERMES).

Pel terme municipal hi creuen dues carreteres i diverses pistes forestals. La carretera B-431 entra al terme municipal pel nord, provinent de Prats de Lluçanès, i creua el terme municipal en direcció sud fins abandonar-lo en direcció a Avinyó, Artés i Manresa. La carretera B-433 neix al nucli de Sant Feliu Sasserra i comunica el nucli urbà amb Oristà, la Torre d'Oristà i l'Eix Transversal, en direcció oest-est.

Les pistes forestals que transcorren pel terme municipal comuniquen la carretera B-431 amb l'extensa àrea de la vall del Relat a l'oest i de la vall de riu d'Ases a l'est. De la banda de ponent de la carretera B-431 en surten

perpendicularment diverses pistes forestals que s'utilitzen tant per dirigir-se a les masies i als camps, com per arribar en punts concrets dels termes municipals limítrofs, com és el cas de les diverses pistes forestals que comuniquen amb Santa Maria de Merlès i amb Avinyó. El sector sud-est queda comunicat a través de dos pistes forestals principals i els seus ramals; la primera d'aquestes pistes ressegueix el límit oest del terme municipal fins arribar a l'extrem sud on es troben diverses masies, la segona és la que comunica amb la Cirera, Coll de Bassa i el terme municipal de Santa Maria d'Oló. La majoria d'aquestes pistes forestals són transitables en qualsevol tipus d'automòbil quan les condicions del terreny són òptimes. Les altres vies de comunicació per automòbil que es troben en el terme municipal són camins veïnals que condueixen a les masies i a les cases i en alguns casos són asfaltats.

2.3 SÍNTESI HISTÒRICA

Pel què fa a l'època prehistòrica a Sant Feliu Sasserra sols s'ha pogut documentar 26 denes de collaret d'època suposadament megalítica corresponents a una tasca d'exploració portada a terme pels membres del Centre Excursionista de Vic a principis del segle XX.

Després de les ràtzies musulmanes dels segles VIII i IX, el país es va reorganitzar i la major part dels comtats catalans es van unificar sota el comandament polític de Guifré el Pelós, fet que va produir un fenomen migratori del nord cap al sud. Al Lluçanès, i a gran part de l'antic comtat d'Osona, hi van fer cap molts pagesos i ramaders procedents de la Cerdanya. Per fixar-hi la població, s'hi fundaren grans monestirs entre els segles IX i XI, i també petites parròquies al voltant de les quals s'establiren assentaments.

Sant Feliu Sasserra es troba documentat a l'alta Edat Mitjana formant part del terme del castell d'Oristà el qual es troba

documentat des del 909, i que comprenia inicialment els termes actuals municipis d'Oristà, Sant Feliu Sasserra, Olost, la vall del Relat amb les parròquies de Santa Eugènia i de Sant Marçal, i Sant Amanç de Pedrós (avui en municipi de Santa Maria de Merlès). La primera notícia que se'n té és de l'any 946, en què surt citada l'església de Sant Feliu, l'actual parròquia del poble. Més endavant, l'any 952, se l'anomena *domum* de Sant Feliu i al 997 anomenada com església (MASRAMON:1990).

La demarcació i el castell d'Oristà van desaparèixer durant el segle XI, de manera que Sant Feliu Sasserra va passar a dependre dels castells de Tornamira i probablement de la família dels Lluçà. Hipotèticament els dominis devien estar partits per la riera de Relat. La banda de llevant hauria estat domini dels Tornamira, i la banda de ponent dels Lluçà.

Cal remarcar l'existència del castell de Sa Cirera, situat a l'extrem sud del municipi, durant els segles medievals i principi dels moderns. El castell es trobava dins el terme d'Oristà, i durant el segle XI, en desaparèixer aquest va adquirir entitat pròpia; ara bé, la seva jurisdicció no sobrepassava el terme de la parròquia de Sant Julià de Sa Cirera. Les primeres notícies es remunten a l'any 952 en una venda d'un alou que limita pel costat oriental a la vila de Cirera, situat al comtat d'Osona, a l'apèndix del castell d'Oristà, al lloc de Relat. En les poques notícies que hi ha se l'anomena castell i "domus. És possible que el domini del castell passés a la canònica de Sant Pere de Vic per donació del bisbe Guillem de Balsereny (1046-1076), que tenia molts béns al terme del castell d'Oristà (AADD:1988).

També cal parlar de l'església de Sant Julià de la Cirera situada dins l'antic terme del castell d'Oristà, prop d'on sorgí el castell de Sa Cirera. El lloc de Cirera es troba documentat des del 952 quan apareix una villa Ciresia, i l'església es troba citada al 1034 com a Sant Julià de Ciresia. La funció de

parròquia s'esmenta en una llista de totes les parròquies del bisbat d'abans del 1154 com a parròquia de Ciresia. Segurament a causa de la despoblació ocasionada per la Pesta Negra del 1348, en una altra llista de parròquies del 1361 ja no hi figura. A partir d'aquest moment passà a ser sufragània o capella de Sant Feliu Sasserra tal com surt reflectida el 1685 quan es parla de Sant Julià de la Cirera com a una capella rural (AADD;1984). S'abandonà la capella al segle XVIII tot i que en una visita pastoral al 1724 encara s'hi oficiava (AADD;2003).

A part d'aquests llocs també cal ressaltar-ne un tercer, el Castellot, pertanyent al municipi d'Oristà tot i que la seva història va lligada a Sant Feliu Sasserra. A Sant Feliu existia una casa forta dita la Sala, la qual s'ha identificat com el Castellot, on encara es poden veure els vestigis de la construcció medieval. La Sala era ubicada dins el terme del castell de Tornamira, i que era una batllia del Paborde de Palau, del monestir de Ripoll. Era una de les sis batllies que el Paborde tenia al Lluçanès. A Sant Feliu, per tant, hi havia dos castells o cases fortes (MASRAMON:1990).

Els diferents senyors alodials que tenien terres a Sant Feliu eren els següents:

- Paborde de Palau del monestir de Ripoll
- El prior del monestir de Santa Maria de Lluçà
- El cambrer del monestir de l'Estany
- El sagristà del monestir de Santa Maria de Lluçà
- El baró del castell de Lluçà
- L'abat del monestir de la Portella
- El Paborde de Desembre de la seu de Vic

Era el prior del monestir de Santa Maria de Lluçà el que tenia més propietats. Tot i així, a finals de l'època Medieval, també es troben pagesos aloers que eren de classe benestant.

D'aquesta manera es poden considerar dins aquest grup la família Tord, que senyorejava el castell de la Cirera.

L'any 1376 el cavaller Ramon de Peguera comprà la Baronia de Lluçà. Així doncs gran part del Lluçanès, amb els castells de Lluçà, Olost i Tornamira restà sota una sola direcció.

Els homes de Lluçà, amb el desig de pertànyer únicament al rei, el 1396 es redimiren pagant 3.000 florins per tal de dependre novament de la Corona i ésser governats pels veguers de Manresa i Vic. Un any després, però, el rei Martí signà una sentència que reposava a Ramon de Peguera en la possessió de la jurisdicció del castell i la Baronia. El 1438 Ramon de Peguera féu donació de la Baronia de Lluçà i dels castells de Tornamira i d'Olost, juntament amb altres castells, viles i llocs, al seu nebot Galceran Galceran de Pinós i de Fenollet (després vescomte d'Illa i de Canet)(AADD:1988).

El nou senyor heretà juntament amb la Baronia un llarg plet amb els homes de Lluçà. En el plet iniciat cap al 1400, hi intervingueren el rei, com a senyor jurisdiccional, els veguers de Vic i de Manresa, i els homes de Lluçà per un costat i per l'altre Ramon de Peguera primer i Galceran de Pinós després. El 1449 els homes del Lluçanès presentaren un memorial a la reina Maria, demanant-li que, com que el Lluçanès era lluny de Manresa i de Vic, ells veurien amb satisfacció que per regir-lo fos creat un sots-veguer del Lluçanès. Després de repetides instàncies en contra, el baró de Lluçà aconseguí que la mateixa reina Maria revoqués el privilegi de creació de la Sotsvegueria. Fou el 1455 que Joan II va fallar el plet a favor del vescomte que continuà exercint la justícia alta i baixa. Per demostrar la seva supremacia va fer repicar les campanes i sonar corns a Sant Feliu Sasserra i a Lluçà, així com també va fer erigir costells símbols de poder i ajusticiament (MASRAMON:1990).

Tot i així la Sotsvegueria del Lluçanès es implantar al 1611 després que la Baronia del Lluçanès fou venuda el 5 de febrer del 1611 pel baró Francesc d'Agulló al monarca Felip III pel preu de 7.000 lliures. La cúria o centre administratiu de la Sotsvegueria s'instal·là a Sant Feliu Sasserra. El sotsveguer tenia les mateixes prerrogatives que el veguer, però en un territori més petit; era el representant del rei en aquest territori i tenia jurisdicció governativa, judicial i administrativa.

Durant la guerra de Successió, Sant Feliu patí les conseqüències de la repressió borbònica organitzada pel comte de Montemar, el qual envià una expedició punitiva en represàlia a l'adhesió del poble a la causa de l'arxiduc Carles. Així també, i per decret de Nova Planta el 1716 es va desfer la Sotsvegueria del Lluçanès, i des d'aleshores Sant Feliu passà a formar part del "Corregimiento" de Manresa. Al cens de 1719 Sant Feliu Sasserra figura com una de les "treze villas del Corregimiento", és a dir, amb corporació municipal pròpia i alcalde que tenia jurisdicció civil i criminal (AADD:1988)

Sant Feliu Sasserra entrà en una època de gran dificultat i represàlies sota domini del "Corregimiento", situació que durà fins a mitjans segle XVIII. El poble, però, es recuperà socialment, econòmicament i demogràficament bàsicament a través del treball tèxtil.

L'entrada al segle XIX es féu enmig d'una època marcada per la convulsió de la guerra del Francès i les repetides sotragades de les guerres civils.

Sant Feliu esdevé com gairebé totes els zones rurals de la Catalunya interior, un punt on la persistència del fenomen carlí era ben arrelada. D'aquesta manera Sant Feliu fou un dels escenaris més afectats pels enfrontaments de la segona carlinada (1872-1876), tal com ho demostra el fet que el

mateix Capità General del Principal, José Garcia Velarde, s'hi presentà amb nombroses forces, el dia 30 d'abril de 1873 (el Manresano, 4-V-1873) (MASRAMON:1990).

2.4 ESCUT MUNICIPAL I TOPONÍMIA



L'escut del municipi, aprovat el 24 d'octubre de 1990, és caironat: d'atzur, una serra d'or amb la fulla d'argent; el peu d'or, 4 pals de gules partit en una part d'or i l'altre de gules, amb dues plomes d'au es creuen en forma d'aspa a sobre. Per timbre té una corona mural de poble. La serra és un senyal parlant relatiu al nom del poble i els quatre pals de l'escut de Catalunya recorden la jurisdicció de la Corona sobre la Sotsvegueria del Lluçanès, la capital de la qual fou Sant Feliu Sasserra (<http://ca.wikipedia.org>).

En diverses fitxes ja s'han inclòs petites notes sobre els topònims, que generalment fan referència a activitats humanes (la Farinera, font dels Traginers, molins, hostals...), a l'orografia (coll de Bassa...) o a l'origen dels llinatges familiars (Vilaclara, Arnaus...). Tot i així hi han força topònims dels que se'n desconeix l'origen.

També s'han inclòs diversos topònims referents a accidents geogràfics, camps o recs en les descripcions de les fitxes. Tot i que no tots s'utilitzen actualment, s'ha considerat adient incloure'ls relacionant-los amb els elements que tenen a prop.

Un dels topònims de més rellevància és del nom del poble de **Sant Feliu Sasserra**, origen del qual s'atribueix al fet que la primitiva església fou edificada damunt una roca anomenada "la roca d'en Feliu", i a que el seu carrer Major, i per extensió tot el nucli urbà s'ubicà en una arruga de terreny en forma de serra.

Altres topònims del terme municipal de Sant Feliu Sasserra amb interès etimològic són:

Badia, segons el diccionari etimològic Alcover-Moll, BADIA podria tenir entre altres sentits el de "manat d'espigues", vigent a Borredà. També pot significar un cap o ramal de trena. El seu etimològic llatí seria VITICULA (sarment o borcany enrevoltat). Un altre significat provindria de la reducció de ABADIA, casa on habita el rector d'un poble.

Argilers, forma catalana antiga del mot Argelers, que prové del llatí *argillārios* i significa terrenys d'argila. Probablement el motiu del topònim es deu a l'emplaçament de la masia ja que es troba en un turó de terreny argilós.

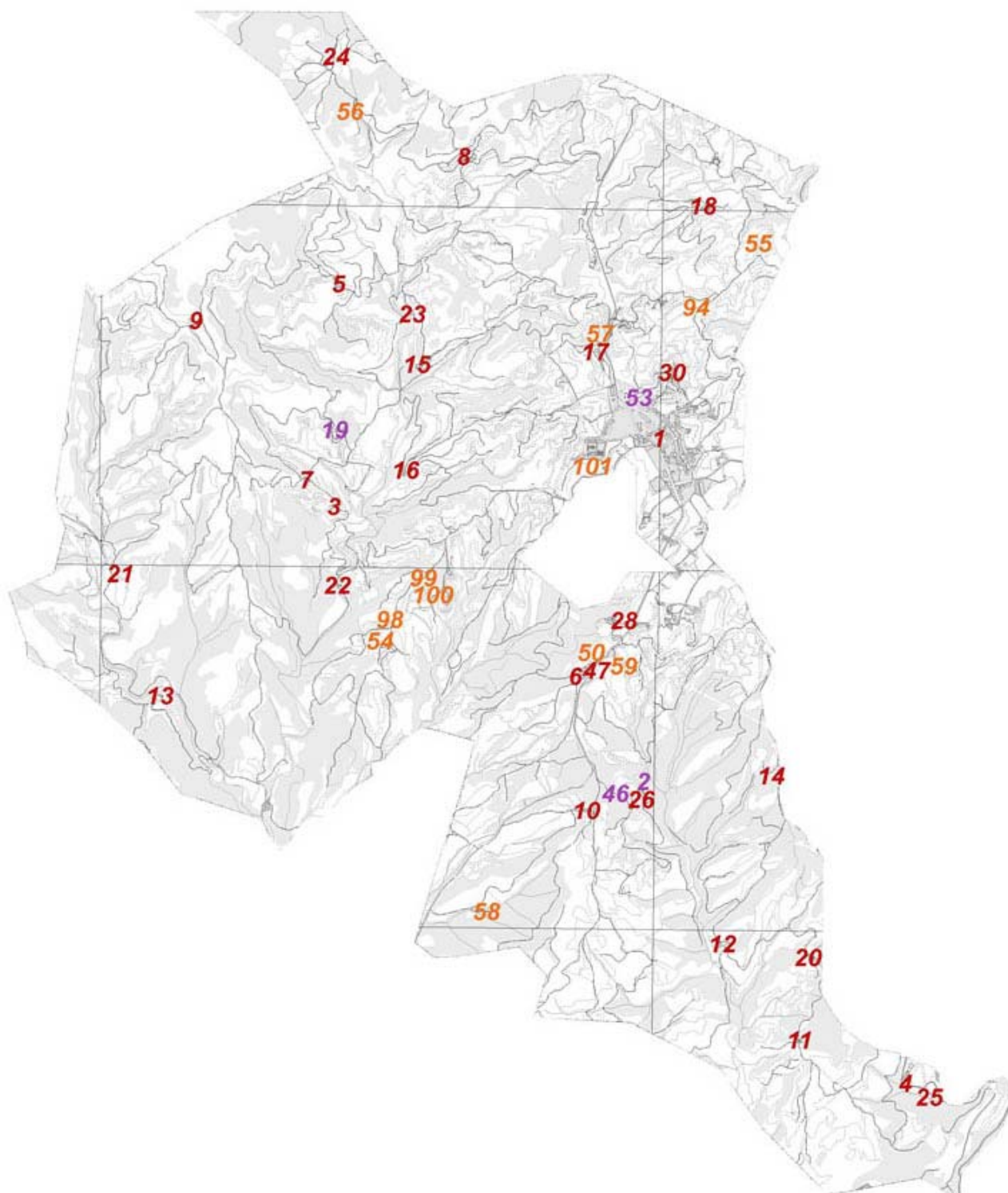
Puig Sobirà i Puig Lluçà. Sobirà significa que està situat més amunt que un altre, i Lluçà, que en aquest cas és una deformació de Jussà, prové de *Jus* i significa que està per sota. Probablement els motius dels topònims es deuen a l'emplaçament de les masies, ja que es troben una en un punt elevat i l'altra en una situació inferior.

Clapers, plural de Claper significa munt de pedres en el camp o tros de terra molt pedregós.

Relat, prové del llatí *rīvo lato*, significa riu ample. Relat també era una unitat territorial primigènia que s'estructurà en la època posterior a la reconquesta. Aquestes unitats són citades amb el nom del mas o vilar més important de la zona,

que en aquest cas era el mas Relat situat dins el terme de Sant Feliu Sasserra, avui en dia inexistent.

Situació de béns immobles del municipi de Sant Feliu Sasserra



24

► **Patrimoni Immoble (Edificis i Conjunts arquitectònics)**

01 Nucli urbà de Sant Feliu Sasserra	16 Puig Lluçà
03 Arnaus	17 Puig Sobirà
04 La Traveria	18 Comes Vertides
05 Badia	20 Casanova de l'Oblaguer
06 El Pilar	21 Casanova dels Arnaus
07 Bonells	22 Molí dels Arnaus
08 Vilaclara	23 Molí de Badia
09 La Peça	24 Molí de Vallgatina
10 Coll de Bassa	25 Molí de la Traveria
11 El Purgatori	26 La Cirera
12 Comulleda	28 Cal Monget
13 La Molina	30 Cal Prim i Cal Batzó
14 Pujalt	47 Capella del Pilar
15 Fontermona	

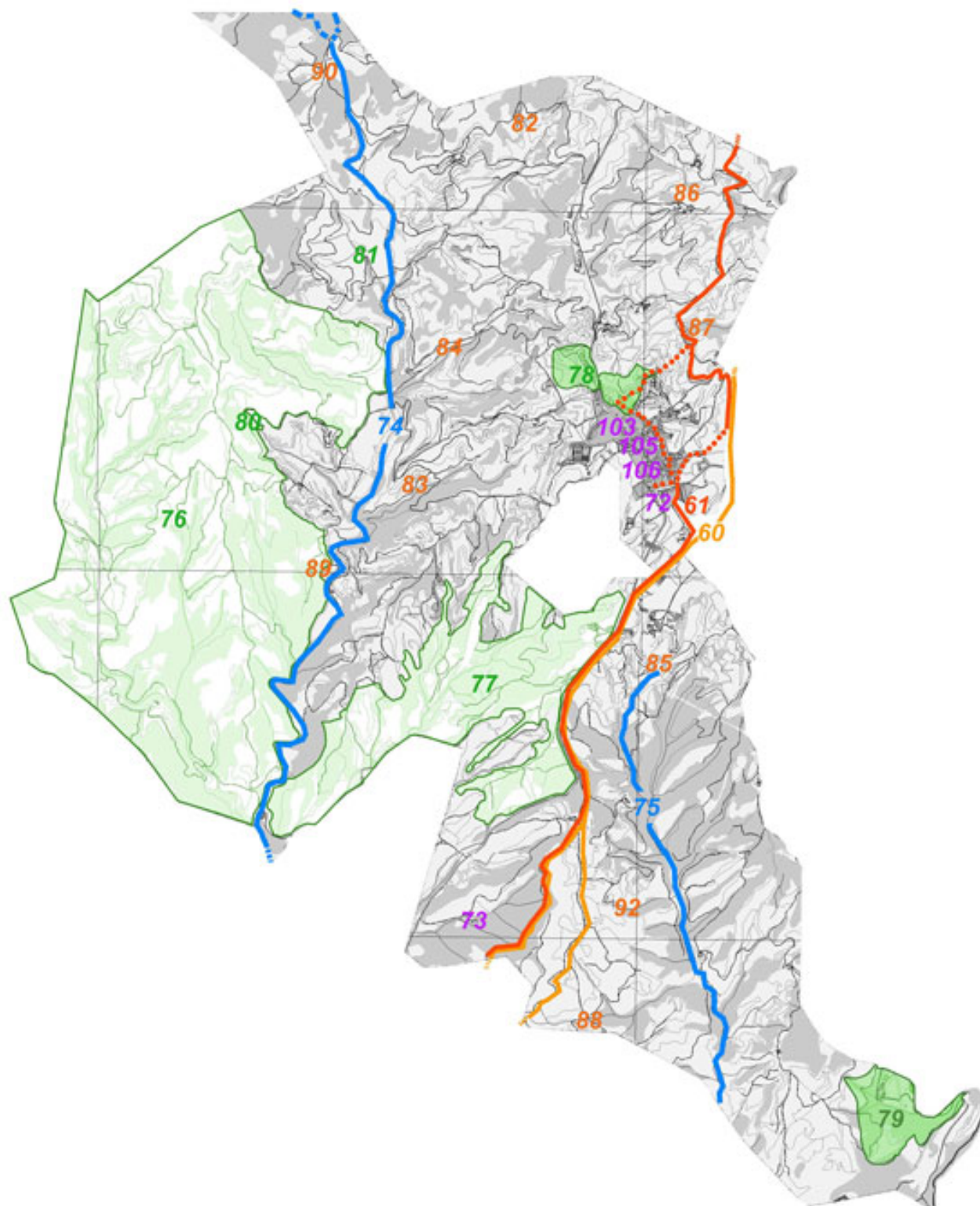
► **Patrimoni Immoble (Elements arquitectònics)**

50 Creu de Terme de Sant Feliu Sasserra
54 Barraca de vinya de Clapers I
55 Barraca de vinya del pla de Gurrians I
56 Forn de Vilaclara
57 Forn de Puig Sobirà
58 Forn de Coll de Bassa
59 Bòvila del Pilar
94 Barraca de vinya del pla de Gurrians II
98 Barraca de vinya del Trompet
99 Barraca de vinya de Clapers II
100 Barraca de vinya de Clapers III
101 Barraca de vinya del planell de l'Aurora

► **Patrimoni Immoble (Jaciments)**

02 Castell de Sa Cirera
19 Argilers
46 Sant Julià de la Cirera
53 Necròpolis medieval del serrat de les Forques

Situació de béns de patrimoni immoble, patrimoni immaterial i patrimoni natural del municipi de Sant Feliu Sasserra



**Mapa topogràfic del terme municipal de Sant Feliu Sasserra, 1:5000
(Diputació de Barcelona)**

Patrimoni Immoble (Obra civil)

 60 Camí ramader

 61 Camí ral de França

► Patrimoni Immoble (Elements arquitectònics)

82 Font de l'horta de Vilaclara

83 Font de Puig Lluçà

84 Font de l'horta del Puig

85 Font Forriola

86 Font de les Comes Vertides

87 Font dels Traginers

88 Font Angelina

89 Font del molí dels Arnaus

90 Font del molí de Vallgatina

92 Font Salabert

► Patrimoni Natural

74 Riera de Relat

75 Riu d'Ases

► Patrimoni Natural

76 Boscos de Bonells, Arnaus i Argilers

77 Bosc del Pilar

78 Entorn del serrat de les Forques i Puig Sobirà

79 Entorn de la Traveria

80 Balma dels Carlins

81 Balma de les Pastorelles

► Patrimoni Immaterial

72 Recull de Llegendes de Sant Feliu Sasserra

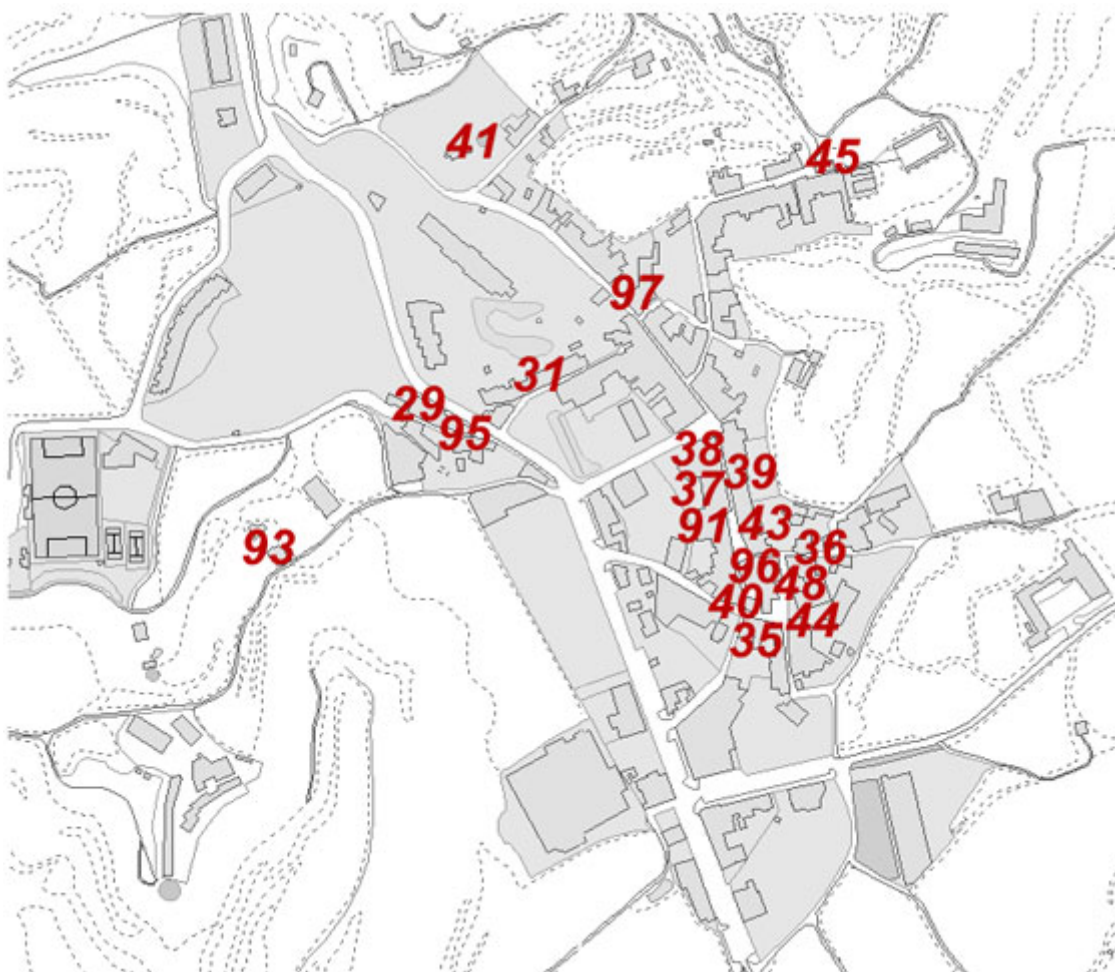
73 Tècnica de cocció de maó i teula

103 Festa Major

105 Pessebre vivent

106 Caramelles

Situació de béns immobles al nucli urbà de Sant Feliu Sasserra

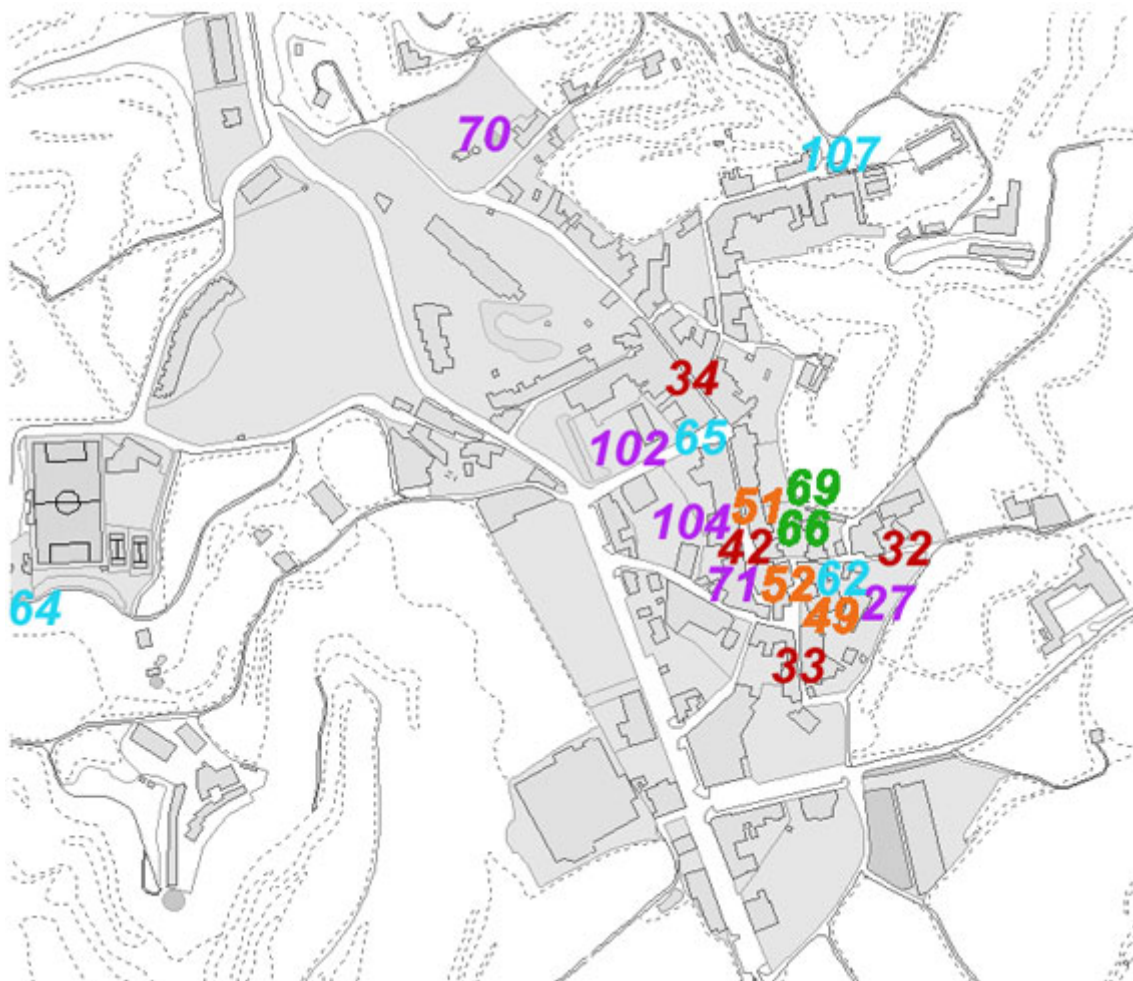


Mapa topogràfic del terme municipal de Sant Feliu Sasserra, 1:5000
(Diputació de Barcelona)

► Patrimoni Immoble (Edificis)

29 Cal Boixeres	43 Casa del Consell i Jurats del Lluçanès
31 Torre Vilaclara	44 Església de Sant Feliu
35 Ca l'Arnaus	45 Santa Magdalena
36 Casa Serra Goday	48 Capella del Santíssim
37 Cal Serra	91 Hostal de la plaça Major
38 Casa Almató	93 Ca l'Esteva
39 Ca l'Eures	95 Cal Pabana
40 La Farinera	96 Cal Mingo
41 Glorieta Vilaclara	97 Ca l'Arola

Situació del patrimoni immoble, moble, documental i immaterial al nucli urbà de Sant Feliu Sasserra



Mapa topogràfic del terme municipal de Sant Feliu Sasserra, 1:5000
(Diputació de Barcelona)

► Patrimoni Immoble (Conjunts arquitectònics)

32 Carrer Balmes

34 Carrer Sant Pere Almató

33 Carrer Arquebisbe Badia

42 Plaça Major

► Patrimoni Immoble (Elements arquitectònics)

49 Porta de l'església de Sant Feliu

51 Pedró de Sant Roc

52 Conjunt de finestres del nucli de Sant Feliu Sasserra

► Patrimoni Moble

- 62 Tresor de l'església parroquial de Sant Feliu Sasserra
- 64 Gegants de Sant Feliu Sasserra
- 65 Font de Sant Pere Almató
- 107 Exvot de Sant Salvador d'Horta

► Patrimoni Documental

- 66 Arxiu municipal de Sant Feliu Sasserra
- 69 Atles parcel·lari de Sant Feliu Sasserra

► Patrimoni Immaterial

- 27 Goigs de Sant Pere Almató
- 70 Fira de les Bruixes
- 71 Dansa del Treure Ball i el Ball Robat
- 102 Festa de Sant Pere Almató
- 104 Sardana de l'Angeleta de l'Hostal

No es troben dins del terme municipal:

- 63 Denes de Collaret
- 67 Arxiu parroquial de Sant Feliu Sasserra
- 68 Fons documental de la Sotsvegueria del Lluçanès a l'arxiu històric de Moià

2.6 ESTAT LEGAL DE PROTECCIÓ

En aquest àmbit el municipi de Sant Feliu Sasserra té actualment dos elements protegits. Es tracta del BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional) anomenat castell de la Cirera, que correspon a les restes d'una torre rodona medieval unida al mas de la Cirera i l'anomenada Torre Vilaclara, que són les restes d'una torre medieval de la que actualment se'n desconeix la ubicació exacte. Caldria esbrinar a quin dels dos emplaçaments es refereix, o a la Torre Vilaclara o bé a la masia de Vilaclara, ja que no ha estat possible localitzar-ne les restes.

Dos altres elements patrimonials protegits per l'administració nacional són la creu de terme del Pilar i el pedró de Sant Roc, que tenen restringida qualsevol intervenció sense l'autorització del Ministerio de Educación y Ciencia de l'Estat espanyol des de l'establiment del decret del 14 de març de 1963 sobre la protecció d'escuts, emblemes, pedres heràldiques, rotlles de justícia, creus de terme i similars.

A més d'aquests elements protegits per l'Estat espanyol, hi ha una sèrie d'elements protegits per l'Ajuntament de Sant Feliu Sasserra a través de les Normes Subsidiàries de Sant Feliu Sasserra de 1987. Es tracta d'elements immobles, en els que s'hi inclouen tant cases de la zona antiga del nucli urbà, esglésies com entorns naturals, en el que es recullen boscos, com rieres i miradors i entorns naturals.

S'ha de tenir en compte que, tot i tenir diferents elements inventariats a l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, aquests no es troben sota cap tipus de protecció legal. Tanmateix aquesta manca de protecció és momentània ja que en el moment d'escriure aquestes línies s'està ultimant el P.O.U.M. (Pla d'Ordenació Urbanística Municipal), en el que es catalogarà el patrimoni del poble i s'establiran una sèrie de mesures per conservar-lo i

consolidar-lo. Tot i que el P.O.U.M. encara no s'ha presentat, es va facilitar l'accés a la informació que s'havia recollit fins al moment a través de l'exposició pública del projecte, ubicada a la seu de l'Ajuntament de Sant Feliu Sasserra.

2.7 EQUIPAMENTS PATRIMONIALS

Els equipaments patrimonials de Sant Feliu Sasserra es troben fragmentats entre l'àmbit públic i el privat, tot i que alguns dels equipaments més interessants es troben en aquest últim àmbit.

En l'àmbit públic hi ha l'arxiu municipal, que va estar organitzat, ordenat i classificat dins el Programa de la Xarxa d'Arxius Municipals de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona durant el mesos d'octubre a desembre de 2002. És una eina d'interès per a l'estudi de la història recent del municipi però que té el gruix principal de documentació datat entre el segle XVIII i el XX. Tot i així, es conserven diversos documents d'alt interès històric, com l'atles parcel·lari de 1863. També hi ha la biblioteca municipal "Sant Pere Almató" que està dins la xarxa de biblioteques de la Diputació de Barcelona.

En l'àmbit privat, es tenen indicis que algunes masies de Sant Feliu Sasserra conserven arxius patrimonials familiars, tot i que en general es tracta d'arxius força fragmentats i no sempre ben conservats.

A nivell privat també hi ha l'arxiu parroquial que en el cas de Sant Feliu té una importància cabdal pel gran volum d'informació que conté. L'arxiu de la parròquia de Sant Feliu Sasserra, ubicat a la seu del Bisbat de Vic, inclou tant documents que ha generat la parròquia al llarg del temps com documents de l'administració civil del terme, donant així una visió dual del passat del poble.

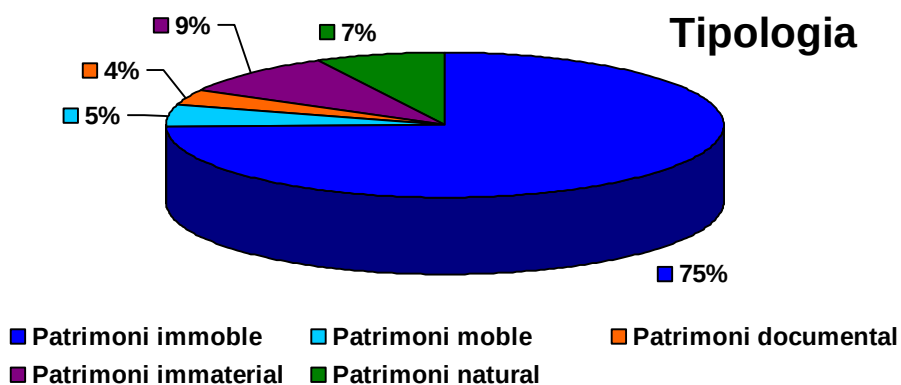
Altres arxius importants ubicats fora del terme municipal són l'arxiu Històric de Moià, en el que es conserva documentació referida a Sant Feliu Sasserra i a la Sotsvegueria, l'arxiu de la Corona d'Aragó i l'arxiu Històric de la ciutat de Manresa.

És important assenyalar que el municipi no té cap sala d'exposició permanent ni museu, tot i que si que compta amb casa Almató que ha conservat el mobiliari antic i que és visitable excepcionalment, essent l'únic dia en que està obert el dia de la festa de Sant Pere Almató.

2.8 ANÀLISI GLOBAL DE LA SITUACIÓ DEL PATRIMONI DEL TERME

Tipologia

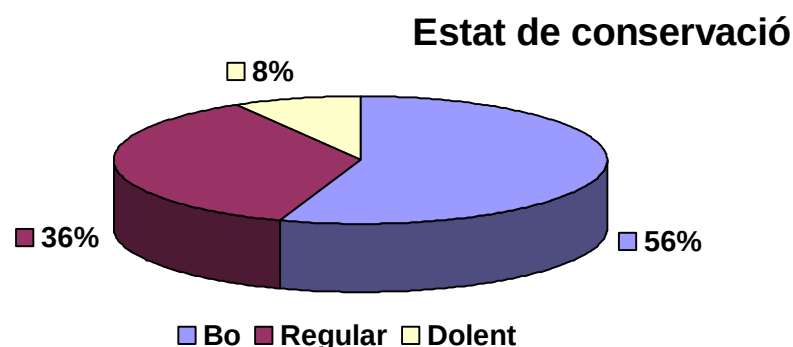
Tenint en compte les prescripcions tècniques de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, es pot dividir el total de 107 elements patrimonials inventariats a Sant Feliu Sasserra en 5 tipologies diferents. Hi ha 80 elements inventariats que corresponen al patrimoni immoble (75%), 5 a patrimoni moble (5%), 4 a patrimoni documental (4%), 10 a patrimoni immaterial (9%) i 8 a patrimoni natural (7%). L'àmbit del patrimoni immoble abasta, per tant, tres quarts parts dels elements inventariats, i es seguit pel patrimoni immaterial i el natural. Les fraccions més petites corresponen al patrimoni moble i documental que es reparteixen prop del 10% del total d'elements inventariats.



Del total de 80 elements inventariats dins de l'àmbit del patrimoni immoble, 43 corresponen a edificis (54%), 25 a elements arquitectònics (31%), 6 a conjunts arquitectònics (7%), 4 a jaciments (5%) i 2 a obra civil (2%). En la tipologia de patrimoni moble s'ha inventariat 5 elements, repartits entre col·leccions (2 fitxes), objectes (2) i elements urbans (1). Dins del patrimoni documental s'han fitxat 4 elements, essent tots fons documentals, ja que no s'han detectat fons d'imatges ni fons bibliogràfic. Pel que fa al patrimoni immaterial s'han inventariat 10 elements, dividits entre manifestacions festives (4), música i dansa (4), tradició oral (1) i tècnica artesanal (1), sense haver documentat cap element de costumari. Finalment, s'ha detectat 15 elements que pertanyen a l'àmbit del patrimoni natural, 14 són zones d'interès natural i 1 correspon a espècimens botànics singulars.

Estat de conservació

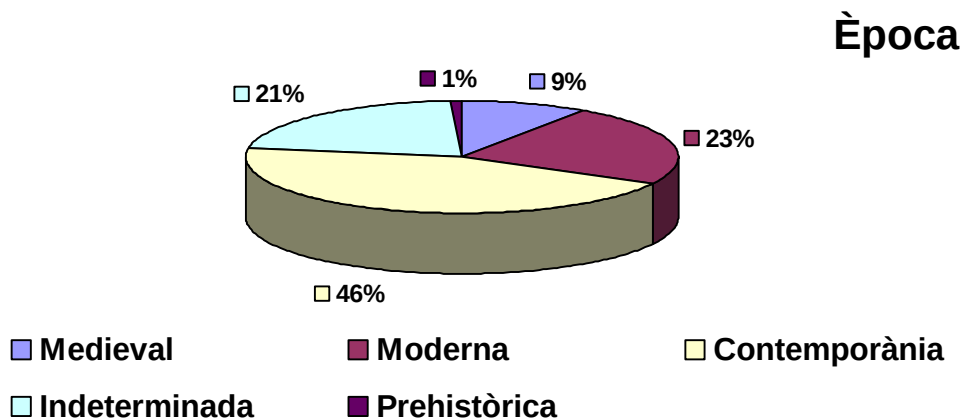
Referent a l'estat de conservació, els 107 elements inventariats s'han dividit en les tres possibilitats que es preveien des de l'Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. S'ha classificat amb un estat de conservació a bo el 56% de les fitxes (59 elements), amb un estat de conservació regular el 36% (39 elements) i amb un estat de conservació dolent el 8% (9 elements).



Tot i així s'ha de remarcar que en alguns casos l'elecció entre un estat de conservació i una altre ha estat difícil, ja que en diverses ocasions els elements podien tenir un estat de conservació general bo i en canvi tenir parts concretes en mal estat, o a la inversa. En aquests casos s'ha fet una valoració general, especificant les característiques particulars de l'estat de conservació a les mateixes fitxes.

Èpoques

Referent a les èpoques en les que poden datar els elements inventariats, s'ha de remarcar la dificultat, en alguns casos, d'associar els elements a una època determinada. Per aquest motiu apareixen en les fitxes alguns elements ubicats en més d'una època; tot i així, i de cara a fer més simple i entenedor el gràfic següent, s'ha agafat l'època més antiga en els casos en els que un element estava a cavall entre dos o més èpoques. Per exemple, si un element està ubicat en l'època medieval i moderna, apareix al gràfic únicament com a medieval.

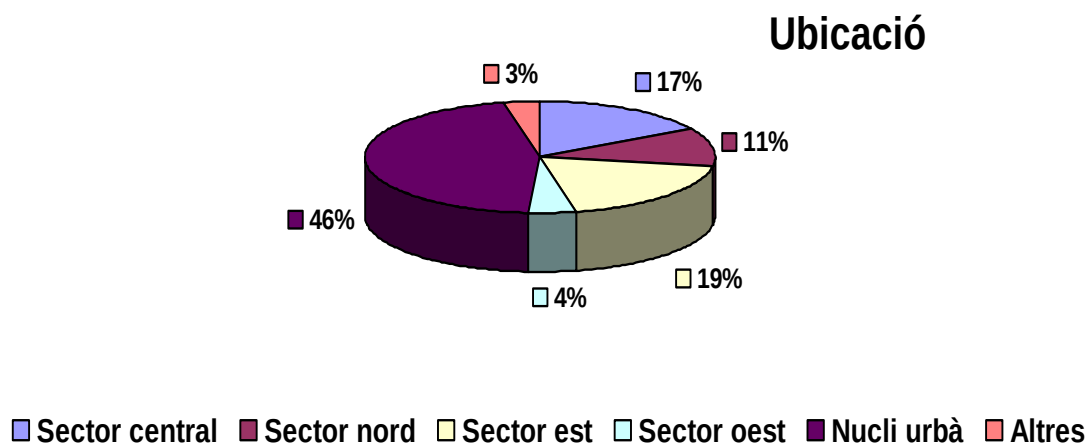


D'aquesta manera, els 107 elements inventariats a Sant Feliu Sasserra es poden dividir en 4 èpoques. Pertany al període prehistòric 1 fitxa (1%), a l'època medieval 10 fitxes, que suposen un 9% del total, a l'època moderna s'hi inclouen 25 elements que corresponen al 23% del total i a l'època contemporània 48 elements, que suposen un 46%. El 21%

restant equival a les 23 fitxes que han quedat sense època associada i, per tant, com a indeterminades. La major part de les fitxes que no tenen una època determinada corresponen a les fonts, inventariades com a element arquitectònic dins del patrimoni immoble.

Ubicació

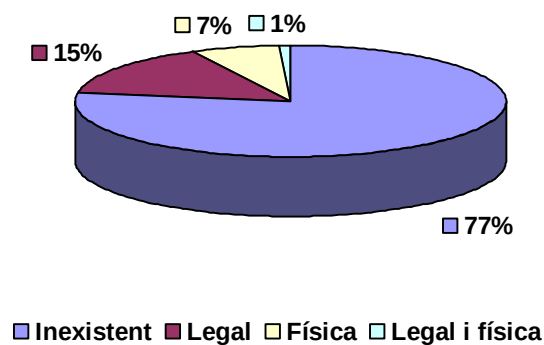
Com en el cas de l'època, realitzar un gràfic amb la ubicació dels elements tal com apareixen a les fitxes seria poc entenedor per la multitud de variants que apareixen en la ubicació. Per aquesta raó s'ha unificat les ubicacions en 6 grans sectors (nord, est, sud, oest, central i nucli urbà). D'aquesta manera, un element que estava ubicat al sector nord-oest apareix al gràfic com a sector nord o sector oest, depenent del que més li escaigui. D'aquesta manera, els 107 elements inventariats apareixen repartits força heterogèniament en tot el terme municipal, amb la concentració més important d'elements fitxats al nucli urbà on es concentren 41 fitxes, que suposen el 38% del total. El segueixen en ordre d'importància el sector est amb 17 fitxes (16%), el sector sud també amb 17 fitxes (16%) i el sector central amb 15 fitxes (14%). Seguidament apareix el sector nord amb 10 fitxes (9%) i a certa distància hi queda el sector oest, amb només 4 elements fitxats (4%). Les tres fitxes restants, incloses dins l'apartat "altres" estan ubicades fora del terme municipal.



Protecció

La protecció de cada un dels 107 elements fitxats a Sant Feliu Sasserra s'ha valorat en funció a les possibilitats que oferien les fitxes dissenyades per l'Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona: inexistent, legal, física i legal i física. La majoria de les fitxes, concretament 83, no tenen cap protecció i representen un 77% del total. Seguidament, apareixen els 16 elements detectats amb protecció legal, que suposen un 15% del total i els 7 elements amb protecció física, que corresponen al 7% del total. Finalment, l'últim element restant, té protecció legal i física.

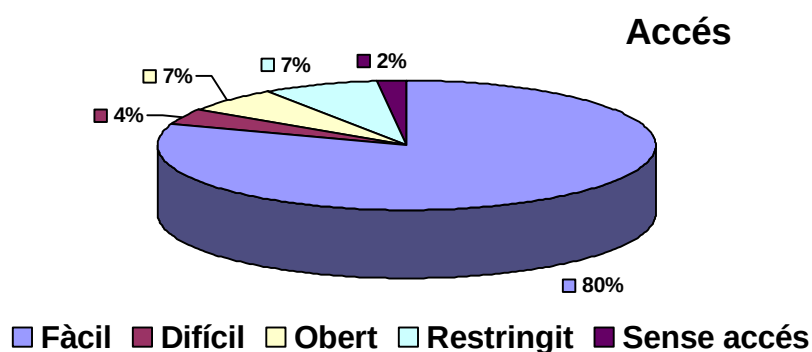
Protecció



Accés

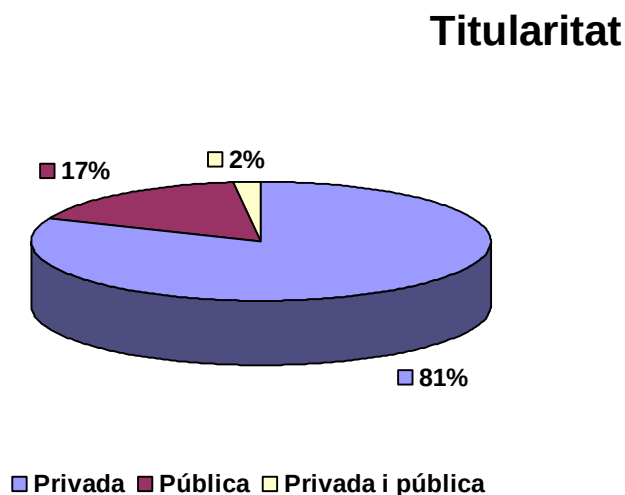
Pel que fa a l'accés, s'ha dividit els 107 elements fitxats entre les cinc possibilitats que oferia l'Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona: accés fàcil, difícil, obert, restringit i sense accés. Pràcticament quatre de cada cinc elements fitxats s'han classificat amb accés fàcil (80%), el que equival a 86 elements. En ordre percentual, segueixen els elements inventariats amb accés restringit (8 fitxes), que suposen un 7% del total, i els elements amb accés obert (7 fitxes), que equivalen al 7% del total. Finalment, s'han fitxat quatre elements amb accés difícil (4%) i 2 sense accés (2%).

Cal remarcar que en alguns casos, especialment els d'aquells bens als que s'accedeix a través de pista forestal, l'elecció entre les diverses possibilitats d'accés ha estat difícil ja que si bé en el moment de la visita l'accés era fàcil, aquest es podia tornar difícil amb condicions meteorològiques adverses (períodes de pluja, per exemple) o viceversa.



Titularitat

En relació amb la titularitat, es fàcil observar com la major part del elements fitxats són de titularitat privada. Concretament, 87 de les 107 fitxes totals pertanyen a l'àmbit privat, el que equival al 81% del total. En l'àmbit públic hi ha 18 elements detectats, el que suposa un 17% del total. Finalment s'ha fitxat dos elements amb titularitat compartida entre l'àmbit públic i el privat.



3. LLISTAT D'ELEMENTS ELEMENTS FITXATS I NO FITXATS

3.1 LLISTAT D'ELEMENTS FITXATS

L'inventari de Sant Feliu Sasserra consta de 107 fitxes. Cal dir que no tots els elements detectats se'ls hi ha assignat una fitxa. A les fitxes només s'hi ha inclòs aquells elements que tenien un interès patrimonial remarcable, singulars i amb un valor monumental, artístic, històric, etnològic, identitari, religiós i natural. La resta, i sobretot aquells que no reunien prou valors, els que no es disposava de suficient informació per poder completar els camps de les fitxes i els desapareguts han estat recollits en l'apartat d'elements no fitxats.

A continuació es detallen els elements patrimonials inventariats ordenats en tres llistats: el primer amb ordenació numèrica, el segon amb ordenació tipològica i el tercer amb ordenació onomàstica.

Llistat amb ordenació numèrica

Núm. Fitxa	Denominació	Àmbit	Tipologia	Codi
1	Nucli urbà de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
2	Castell de Sa Cirera	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
3	Arnaus	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
4	La Traveria	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
5	Badia	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
6	El Pilar	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
7	Bonells	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
8	Vilaclara	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
9	La Peça	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
10	Coll de Bassa	Patrimoni immoble	Edifici	1.1

11	El Purgatori	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
12	Comulleda	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
13	La Molina	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
14	Pujalt	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
15	Fontermona	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
16	Puig Lluçà	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
17	Puig Sobirà	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
18	Comes Vertides	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
19	Argilers	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
20	Casanova de l'Oblaguer	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
21	Casanova dels Arnaus	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
22	Molí dels Arnaus	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
23	Molí de Badia	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
24	Molí de Vallgatina	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
25	Molí de la Traveria	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
26	La Cirera	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
27	Goigs de Sant Pere Almató	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
28	Cal Monget	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
29	Cal Boixeres	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
30	Cal Prim i cal Batzó	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
31	Torre Vilaclara	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
32	Carrer Balmes	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
33	Carrer Arquebisbe Badia	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
34	Carrer Sant Pere Almató	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
35	Ca l'Arnaus	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
36	Casa Serra Goday	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
37	Cal Serra	Patrimoni immoble	Edifici	1.1

38	Casa Almató	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
39	Ca l'Eures	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
40	La Farinera	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
41	Glorieta Vilaclara	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
42	Plaça Major	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
43	Casa del Consell i Jurats del Lluçanès	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
44	Església de Sant Feliu	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
45	Santa Magdalena	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
46	Sant Julià de la Cirera	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
47	Capella del Pilar	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
48	Capella del Santíssim	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
49	Porta de l'església de Sant Feliu	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
50	Creu de terme de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
51	Pedró de Sant Roc	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
52	Conjunt de finestres del nucli de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
53	Necròpolis medieval del serrat de les Forques	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
54	Barraca de vinya de Clapers I	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
55	Barraca de vinya del pla de Gurrians I	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
56	Forn de Vilaclara	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
57	Forn de Puig Sobirà	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
58	Forn de Coll de Bassa	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
59	Bòvila del Pilar	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
60	Camí ramader	Patrimoni immoble	Obra civil	1.5
61	Camí ral de França	Patrimoni immoble	Obra civil	1.5
62	Tresor de l'església parroquial de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni moble	Col·lecció	2.3

63	Denes de collaret	Patrimoni moble	Col·lecció	2.3
64	Gegants de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni moble	Objecte	2.2
65	Font de Sant Pere Almató	Patrimoni moble	Element urbà	2.1
66	Arxiu municipal de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
67	Arxiu parroquial de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
68	Fons documental de la Sotsvegueria del Lluçanès a l'Arxiu històric de Moià	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
69	Atles parcel·lari de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
70	Fira de les Bruixes	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
71	Dansa del Treure Ball i el Ball Robat	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
72	Recull de llegendes de Sant Feliu Sasserra	Patrimoni immaterial	Tradició oral	4.3
73	Tècnica de cocció de maó i teula	Patrimoni immaterial	Tècniques artesanals	4.2
74	Riera de Relat	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
75	Riu d'Ases	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
76	Bosc de Bonells, Arnaus i Argilers	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
77	Bosc del Pilar	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
78	Entorn del serrat de les Forques i Puig Sobirà	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
79	Entorn de la Traveria	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
80	Balma dels Carlins	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
81	Balma de les Pastorelles	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
82	Font de l'horta de Vilaclara	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
83	Font de Puig Lluçà	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
84	Font de l'horta del Puig	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
85	Font Forriola	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
86	Font de les Comes Vertides	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3

87	Font dels Traginers	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
88	Font Angelina	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
89	Font del molí dels Arnaus	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
90	Font del molí de Vallgatina	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
91	Hostal de la plaça Major	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
92	Font Salabert	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
93	Ca l'Esteva	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
94	Barraca de vinya del pla de Gurrians II	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
95	Cal Pabana	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
96	Cal Mingo	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
97	Ca l'Arola	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
98	Barraca de vinya del Trompet	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
99	Barraca de vinya de Clapers II	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
100	Barraca de vinya de Clapers III	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
101	Barraca de vinya del planell de l'Aurora	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
102	Festa de Sant Pere Almató	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
103	Festa Major	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
104	Sardana de l'Angeleta de l'Hostal	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
105	Pessebre vivent	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
106	Caramelles	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
107	Exvot de Sant Salvador d'Horta	Patrimoni moble	Objecte	2.2

Llistat amb ordenació tipològica

Àmbit	Tipologia	Codi	Denominació	Núm.Fitxa
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Arnaus	3
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	La Traveria	4
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Badia	5
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	El Pilar	6
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Bonells	7
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Vilaclara	8
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	La Peça	9
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Coll de Bassa	10
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	El Purgatori	11
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Comulleda	12
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	La Molina	13
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Pujalt	14
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Fontermona	15
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Puig Lluçà	16
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Puig Sobirà	17
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Comes Vertides	18
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Casanova de l'Oblaguer	20
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Casanova dels Arnaus	21
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Molí dels Arnaus	22
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Molí de Badia	23
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Molí de Vallgatina	24
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Molí de la Traveria	25

Patrimoni immoble	Edifici	1.1	La Cirera	26
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Cal Monget	28
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Cal Boixeres	29
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Torre Vilaclara	31
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Ca l'Arnaus	35
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Casa Serra Goday	36
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Cal Serra	37
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Casa Almató	38
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Ca l'Eures	39
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	La Farinera	40
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Glorieta Vilaclara	41
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Casa del Consell i Jurats del Lluçanès	43
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Església de Sant Feliu	44
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Santa Magdalena	45
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Capella del Pilar	47
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Capella del Santíssim	48
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Hostal de la plaça Major	91
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Ca l'Esteva	93
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Cal Pabana	95
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Cal Mingo	96
Patrimoni immoble	Edifici	1.1	Ca l'Arola	97
Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2	Cal Prim i cal Batzó	30
Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2	Carrer Balmes	32
Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2	Carrer Arquebisbe Badia	33

Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2	Carrer Sant Pere Almató	34
Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2	Plaça Major	42
Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2	Nucli urbà de Sant Feliu Sasserra	1
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Porta de l'església de Sant Feliu	49
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Creu de terme de Sant Feliu Sasserra	50
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Pedró de Sant Roc	51
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Conjunt de finestres del nucli de Sant Feliu Sasserra	52
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Barraca de vinya de Clapers I	54
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Barraca de vinya del pla de Gurrians I	55
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Forn de Vilaclara	56
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Forn de Puig Sobirà	57
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Forn de Coll de Bassa	58
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Bòvila del Pilar	59
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font de l'horta de Vilaclara	82
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font de Puig Lluçà	83
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font de l'horta del Puig	84
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font Forriola	85
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font de les Comes Vertides	86
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font dels Traginers	87
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font Angelina	88
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font del molí dels Arnaus	89
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font del molí de Vallgatina	90
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Font Salabert	92
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Barraca de vinya del pla de Gurrians II	94

Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Barraca de vinya del Trompet	98
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Barraca de vinya de Clapers II	99
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Barraca de vinya de Clapers III	100
Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3	Barraca de vinya del planell de l'Aurora	101
Patrimoni immoble	Jaciment	1.4	Castell de Sa Cirera	2
Patrimoni immoble	Jaciment	1.4	Argilers	19
Patrimoni immoble	Jaciment	1.4	Sant Julià de la Cirera	46
Patrimoni immoble	Jaciment	1.4	Necròpolis medieval del serrat de les Forques	53
Patrimoni immoble	Obra civil	1.5	Camí ramader	60
Patrimoni immoble	Obra civil	1.5	Camí ral de França	61
Patrimoni moble	Element urbà	2.1	Font de Sant Pere Almató	65
Patrimoni moble	Objecte	2.2	Gegants de Sant Feliu Sasserra	64
Patrimoni moble	Objecte	2.2	Exvot de Sant Salvador d'Horta	107
Patrimoni moble	Col·lecció	2.3	Tresor de l'església parroquial de Sant Feliu Sasserra	62
Patrimoni moble	Col·lecció	2.3	Denes de collaret	63
Patrimoni documental	Fons documental	3.2	Arxiu municipal de Sant Feliu Sasserra	66
Patrimoni documental	Fons documental	3.2	Arxiu parroquial de Sant Feliu Sasserra	67
Patrimoni documental	Fons documental	3.2	Fons documental de la Sotsvegueria del Lluçanès a l'Arxiu històric de Moià	68
Patrimoni documental	Fons documental	3.2	Atles parcel·lari de Sant Feliu Sasserra	69
Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1	Fira de les Bruixes	70
Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1	Festa de Sant Pere Almató	102
Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1	Festa Major	103
Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1	Pessebre vivent	105

Patrimoni immaterial	Tècniques artesanals	4.2	Tècnica de cocció de maó i teula	73
Patrimoni immaterial	Tradició oral	4.3	Recull de llegendes de Sant Feliu Sasserra	72
Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4	Goigs de Sant Pere Almató	27
Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4	Dansa del Treure Ball i el Ball Robat	71
Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4	Sardana de l'Angeleta de l'Hostal	104
Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4	Caramelles	106
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Riera de Relat	74
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Riu d'Ases	75
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Bosc de Bonells, Arnaus i Argilers	76
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Bosc del Pilar	77
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Entorn del serrat de les Forques i Puig Sobirà	78
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Entorn de la Traveria	79
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Balma dels Carlins	80
Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1	Balma de les Pastorelles	81

Llistat amb ordenació onomàstica

Denominació	Núm. Fitxa	Àmbit	Tipologia	Codi
Argilers	19	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
Arnaus	3	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Arxiu municipal de Sant Feliu Sasserra	66	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
Arxiu parroquial de Sant Feliu Sasserra	67	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
Atles parcel·lari de Sant Feliu Sasserra	69	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
Badia	5	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Balma de les Pastorelles	81	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Balma dels Carlins	80	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Barraca de vinya de Clapers I	54	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Barraca de vinya de Clapers II	99	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Barraca de vinya de Clapers III	100	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Barraca de vinya del pla de Gurrians I	55	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Barraca de vinya del pla de Gurrians II	94	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Barraca de vinya del planell de l'Aurora	101	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Barraca de vinya del Trompet	98	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Bonells	7	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Bosc del Pilar	77	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Bosc de Bonells, Arnaus i Argilers	76	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Bòvila del Pilar	59	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Ca l'Arnaus	35	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Ca l'Arola	97	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Ca l'Esteva	93	Patrimoni immoble	Edifici	1.1

Ca l'Eures	39	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Cal Boixeres	29	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Cal Mingo	96	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Cal Monget	28	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Cal Pabana	95	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Cal Prim i cal Batzó	30	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
Cal Serra	37	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Camí ral de França	61	Patrimoni immoble	Obra civil	1.5
Camí ramader	60	Patrimoni immoble	Obra civil	1.5
Capella del Pilar	47	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Capella del Santíssim	48	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Caramelles	106	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
Carrer Arquebisbe Badia	33	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
Carrer Balmes	32	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
Carrer Sant Pere Almató	34	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
Casa Almató	38	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Casa del Consell i Jurats del Lluçanès	43	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Casa Serra Goday	36	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Casanova de l'Oblaguer	20	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Casanova dels Arnaus	21	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Castell de Sa Cirera	2	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
Coll de Bassa	10	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Comes Vertides	18	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Comulleda	12	Patrimoni immoble	Edifici	1.1

Conjunt de finestres del nucli de Sant Feliu Sasserra	52	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Creu de terme de Sant Feliu Sasserra	50	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Dansa del Treure Ball i el Ball Robat	71	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
Denes de collaret	63	Patrimoni moble	Col·lecció	2.3
El Pilar	6	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
El Purgatori	11	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Entorn de la Traveria	79	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Entorn del serrat de les Forques i Puig Sobirà	78	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Església de Sant Feliu	44	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Exvot de Sant Salvador d'Horta	107	Patrimoni moble	Objecte	2.2
Festa de Sant Pere Almató	102	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
Festa Major	103	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
Fira de les Bruixes	70	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
Fons documental de la Sotsvegueria del Lluçanès a l'Arxiu històric de Moià	68	Patrimoni documental	Fons documental	3.2
Font Angelina	88	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font de les Comes Vertides	86	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font de l'horta de Vilaclara	82	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font de l'horta del Puig	84	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font de Puig Lluçà	83	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font de Sant Pere Almató	65	Patrimoni moble	Element urbà	2.1
Font del molí de Vallgatina	90	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font del molí dels Arnaus	89	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font dels Traginers	87	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3

Font Forriola	85	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Font Salabert	92	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Fontermona	15	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Forn de Coll de Bassa	58	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Forn de Puig Sobirà	57	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Forn de Vilaclara	56	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Gegants de Sant Feliu Sasserra	64	Patrimoni moble	Objecte	2.2
Glorieta Vilaclara	41	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Goigs de Sant Pere Almató	27	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
Hostal de la plaça Major	91	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
La Cirera	26	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
La Farinera	40	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
La Molina	13	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
La Peça	9	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
La Traveria	4	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Molí de Badia	23	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Molí de la Traveria	25	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Molí de Vallgatina	24	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Molí dels Arnaus	22	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Necròpolis medieval del serrat de les Forques	53	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
Nucli urbà de Sant Feliu Sasserra	1	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2
Pedró de Sant Roc	51	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Pessebre vivent	105	Patrimoni immaterial	Manifestacions festives	4.1
Plaça Major	42	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	1.2

Porta de l'església de Sant Feliu	49	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	1.3
Puig Lluçà	16	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Puig Sobirà	17	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Pujalt	14	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Recull de llegendes de Sant Feliu Sasserra	72	Patrimoni immaterial	Tradició oral	4.3
Riera de Relat	74	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Riu d'Ases	75	Patrimoni natural	Zones d'interès	5.1
Sant Julià de la Cirera	46	Patrimoni immoble	Jaciment	1.4
Santa Magdalena	45	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Sardana de l'Angeleta de l'Hostal	104	Patrimoni immaterial	Música i dansa	4.4
Tècnica de cocció de maó i teula	73	Patrimoni immaterial	Tècniques artesanals	4.2
Torre Vilaclara	31	Patrimoni immoble	Edifici	1.1
Tresor de l'església parroquial de Sant Feliu Sasserra	62	Patrimoni moble	Col·lecció	2.3
Vilaclara	8	Patrimoni immoble	Edifici	1.1

3.2 ELEMENTS NO FITXATS

Al llarg de la tasca de fitxar els béns del municipi es van plantejar diverses fitxes que no s'han inclòs en la relació final de béns inventariats. Aquests béns s'han descartat com a fitxes per diverses raons, ja sigui per no tenir prou informació, per no reunir valors patrimonials rellevants, per haver desaparegut, no haver estat localitzats o per estar localitzats fora del terme municipal. A continuació es detallen els elements no fitxats ordenats per àmbits.

PATRIMONI IMMOBLE **EDIFICIS**

Cal Ferrer parell d'ous i casa Boatella

Ubicades entre cal Monget i el Pilar, aquestes dues cases formen un petit nucli prop del carrer de la Mongia. La que té uns orígens més antics, cal Ferrer, ha estat reformada recentment i pràcticament no conserva elements originals exceptuant alguna finestra emmarcada amb pedra, si bé l'estructura s'ha mantingut. Casa Boatella és d'estil i materials moderns.



Ca la Conxita

Tot i estar protegida per les normes subsidiàries de Sant Feliu Sasserra de 1987, aquesta casa ubicada dins del nucli urbà presenta escàs valor patrimonial.

La Jordana, cal Nons, cal Santamaria i cal Marcelino

Ubicades a l'entorn proper del nucli urbà, aquestes cases tenen orígens que es remunten al segle XVIII i XIX. Tot i així, les edificacions actuals han estat força reformades i pràcticament no conserven elements originals.

Cal Passavia

Ubicada al sector nord-est del terme municipal, cal Passavia es troba al nord de la masia de Comes Vertides. Tot i tenir l'estructura d'una masia pairal, va ser construïda en el primer terç del segle XX, amb materials i estil contemporanis.

Clapers, Matacans, la Talaia, Relat i l'hostal Rossinyol

Ubicades en diferents punts del terme municipal, d'aquestes masies o cases només se'n conserva el topònim i en alguns casos un munt d'enderrocs.

De Clapers, una masia documentada a l'edat mitjana, només se'n conserva el topònim, que s'utilitza per anomenar la zona a on es trobava.

Matacans era una casa situada al sud del terme municipal. Segons fonts orals, actualment només se'n conserva un munt de pedres cobertes per la vegetació que no s'han localitzat tot i així el topònim segueix vigent ja que la zona on estava situada la casa es coneix com el clot de Matacans.

La Talaia era una masia ubicada a l'extrem oest del terme municipal, al sud de la Peça. Formava part de la parròquia de Sant Miquel de Terradelles i no s'ha localitzat.

Relat és el nom d'una de les masies que apareix documentada més antigament, a l'edat mitjana. Relat era una unitat territorial primigènia que s'estructurà en la època posterior a la reconquesta. Aquestes unitats són citades amb el nom del mas o vilar més important de la zona, que en aquest cas era el mas Relat situat dins el terme de Sant Feliu Sasserra, avui en dia inexistent i del qual se'n desconeix la ubicació exacte d'on estava situada.

L'hostal Rossinyol estava ubicat a l'extrem est del terme municipal, als peus del camí ral de França, i s'hi allotjaven els traginers i comerciants que transcorrien pel camí. Actualment se'n conserva un munt de restes pètries disposades irregularment sense formar una estructura identificable que han quedat parcialment cobertes de vegetació i envoltades per un camp.



Els Plans de la Molina

Els Plans de la Molina és una masia que es troba situada en un pla sobre la carena del bosc de Vallcebre al sud de la masia de la Molina, tot i que en una alçada superior. Tot i

reunir condicions patrimonials rellevants ha estat descartada per localitzar-se fora del terme municipal.

CONJUNTS ARQUITECTÒNICS

Carrer de la Bassa, carrer Santa Magdalena, carrer del Serrat i carrer del Raval

Aquests carrers, ubicats en el nucli urbà, estan formats per cases datades als segles XVII, XVIII i XIX. Tot i així no tenen una unitat arquitectònica ja que moltes de les cases que els conformen han estat reformades substituint els elements originals per d'altres contemporanis.



Carrer de la Mongia

Ubicat al sud del nucli urbà, el carrer de la Mongia és una agrupació de sis cases formada al costat est de la carretera B-431. Les cases que el conformen daten dels segles XVIII i

XIX, tot i que la majoria s'han reformat recentment, i conserven diversos elements originals entre els que destaquen algunes obertures emmarcades amb pedra. Tot i això no formen una unitat arquitectònica rellevant.



ELEMENTS ARQUITECTÒNICS

Les següents creus de terme es troben desaparegudes:

- **Creu de terme de Santa Magdalena**
- **Creu del Pla de la Riba**
- **Creu de Gorrians**
- **Creu del Puig (foto 1).** Situada al costat de llevant de la carretera B-431 a l'altura del serrat de les Forques, la creu actual és de nova construcció.
- **Creu escapçada (foto 2).** Es trobava situada al sud del nucli municipal actualment es troba desapareguda.



(1)



(2)

(2). Creu Escapçada - setembre 1917. (www.santfeliusserra.cat)

Camins Rals

Es tenen indicis de nombrosos camins rals que creuaven el terme municipal, no han estat localitzats i que seria convenient fer una planimetria d'aquests camins i restituir-los, tal com s'esmenta en l'apartat de recerca del bloc de Recomanacions. Aquests camins són:

- Camí de Sant Feliu Sasserra a Puigreig passant per la vall de Vilaramó.
- Camí ral de Sant Jordi
- Camí ral de Balsereny, Navás i Sallent (conegut com a carretera de Solsona)
- Camí que menava a Sallent i Santpedor
- Camí de Sant Feliu Sasserra a Santa Maria d'Oló
- Camí de Sant Feliu Sasserra a la Torre d'Oristà, Olost i Vic (conegut com a ruta de la Sal de Cardona a Vic) (AADD:2003).

Pla Moixons

El pla de Moixons està situat a la zona sud del nucli municipal de Sant Feliu Sasserra i pertany al municipi d'Oristà. Es tracta d'un empriu força gran on hi paraven els ramats transhumants i els traginers tant per fer-hi nit com per aprofitar per anar a comprar al poble. Els emprius estan protegits per llei (3/1995 de 23 de març, de vies pecuàries), tenen les mateixes funcions que les revoltes, i gaudeixen dels mateixos drets (TORRES;2003).

PATRIMONI IMMATERIAL
MÚSICA I DANSA

Dansa de Sant Feliu Sasserra (autèntica).

Dansa recollida pels srs. Vila Parés el 1942. És una dansa amb dos textos, un seriós i l'altra de paròdia. Aquesta dansa original de Sant Feliu Sasserra ja no es balla i ha estat foragitada per una altra es va importar a finals del segle XIX (VILARMAU, JM: 1997).

Dansa de Sant Feliu Sasserra (autèntica)

Recollida dels Srs.
Vila Parés en 1942



PATRIMONI DOCUMENTAL
FONS DOCUMENTAL

Arxiu particular dels Arnaus i Arxiu particular de Vilaclara

S'ha constatat la seva existència però no ha estat possible tenir-hi accés directe. Els arxius familiars i patrimonials de les grans masies generalment són d'una gran riquesa patrimonial ja que contenen documentació relativa tant a l'àmbit familiar (testaments, capítols matrimonials, etc.) com patrimonial (censos, contractes de masoveries, compres, ventes, inventaris de béns patrimonials).

Font dels Hortets i Font de Cabra

Situades prop del límit del terme municipal de Sant Feliu Sasserra no han estat fitxades individualment perquè formen part del municipi d'Oristà.

Font de la República, Font de la Corda i Font de la Molina

Han estat descartades perquè no s'han localitzat. Fonts orals afirmen l'enderroc del marge on s'ubicava la font de la Corda i l'existència en bones condicions de la Font de la República.

Font de Pedra

Tot i estar ben senyalitzada amb plafons indicatius aquesta font s'ha perdut al fer uns moviments de terra en un camp.

Font del Tupí i Font de la Bruixa

Són dues fonts de bassal que no han estat localitzades. Fonts orals asseguren que amb el temps s'han anat assecant així com han quedat absorbides per la vegetació.

Font del Molí de Badia

Tot i haver estat analitzada pel GDT amb uns nivells bons de potabilitat, aquesta font es troba en precàries condicions i amb un mal accés.

Font del Barber

Tot i conservar-se part de l'estructura aquesta font s'ha assecat i es troba totalment recoberta de bardissa pel seu abandonament.

3.3 PERSONATGES IL·LUSTRES

Tomàs Badia (Sant Feliu Sasserra, 1807 – Macau, Xina, 1844). Ingressà dominic en el convent de Sant Pere Màrtir de Manresa i professà a l'ordre dels predicadors el 1826. Incorporat a la província missionera del Roser, fou enviat a Filipines i destinat a Bayombong (Nueva Vizcaya). Posteriorment, el 1833, la seva dedicació missionera el portà a Xina, on patí persecució entre els anys 1836 i 1837, fins que finalment abandonà de forma precipitada la seva residència de Ke-toeng i es refugià a la muntanya de Si-in. Fou nomenat vicari de Loiven i aviat provincial. L'any 1842 passà a Macau i després a Singapur. El Vaticà el nomenà bisbe coadjutor de l'arquebisbe de Manila amb dret de successió, però, a causa de les intrigues, el governador manà que Badia tornés a Macau. Mentre l'arquebisbe de Manila recorria davant la cort de Madrid, Badia tornà a Macau amb el vapor francès La Fayette però s'establí a la missió per dur a terme la seva tasca apostòlica en el districte de Xianxiu. Allí va contraure una malaltia contagiosa. Tornà a Macau per guarir-se, però hi morí l'1 de setembre de 1844. Publicà *Relación de la misión de Chiuna desde 1836 al 1840, Sencilla explicación de la doctrina católica i Nómina de los religiosos que han muerto en China* (AADD: 2003).

Pere Almató i Ribera (Sant Feliu Sasserra, 1830 – Haidu'ong, actual Vietnam, 1861). Nascut d'una família de menestrals, estudià llatí i retòrica al seminari de Vic. Aconsellat per Antoni Maria Claret, el 1847 entrà al noviciat de l'ordre dels predicadors a Ocaña (Castella). Sentí molt aviat la vocació missionera, raó per la qual fou enviat a les Filipines. A Manila acabà els estudis de teologia i fou ordenat prevere l'any 1853. Destinat a les missions d'Indoxina, exercí l'apostolat a la regió de Tonquín, de l'actual Vietnam. La seva estada coincidí amb l'alçament de l'emperador d'Annam Tu-Duc (1858), qui decretà una persecució contra els

cristians. De fet, la revolta indígena, de marcat caràcter anticolonialista, s'ha d'inserir en el context de la progressiva ingerència de les potències occidentals (britànics i francesos) al Sud-est asiàtic, les quals, emparades per la seva superioritat militar, cercaren a la península d'Indoxina escales per a la ruta del comerç amb Xina. El dia 1 de novembre de 1861 Almató morí decapitat, juntament amb els bisbes Jerónimo Hermosilla i Valentín de Berriochoa, també missioners dominicans. Beatificat a Roma pel papa Pius X el 1906, Joan Pau el canonitzà el 1988. La seva festa litúrgica és celebrada al bisbat de Vic i pels dominicans el 3 de novembre. La biblioteca popular de la vila porta el seu nom (AADD: 2003)

BIBLIOGRAFIA I FONTS CONSULTADES

AADD, Bages. Aproximació al medi natural i humà de la comarca, Editorial Montblanc-Martín, Granollers, 1980

AADD, Catalunya Romànica. El Bages. Volum XI, Enciclopèdia Catalana, S.A, 1984

AADD, Els camins ramaders del Lluçanès, Solc, 2000

AADD, Els castells catalans, Volum IV, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1990

AADD, Gran Enciclopedia Catalana, Barcelona, 1995

AADD, Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Bages, Berguedà i Solsonès, Enciclopèdia Catalana, S.A, 1995.

AADD, Guia del Bages. Els municipis i el seu patrimoni històric, artístic i natural, Centre d'Estudis del Bages, 2003

AADD, Història de l'Art Català, edicions 62, 1986

AADD, Història del Bages, Selectes Parcir, Manresa, 1988

AADD, L'arquitectura romànica a Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1909-1918

AADD, La fauna vertebrada d'Osona, Lynx Edicions, 1998

AADD, Les fonts que tenim. Osona i el Lluçanès. Grup de Defensa del Ter/ Eumo Editorial, 2005

AADD, Sant Feliu Sasserra. Capital històrica del Lluçanès: dels orígens als nostres dies, Centre d'estudis del Lluçanès i Centre d'estudis del Bages, 2003

ALCOVER/MOLL, Diccionari català, valencià, balear, 1975-1979

BASTARDES, A, Les creus al vent, Editorial Millà, 1983

CASADES, Pelegrí. Lo Lluçanès. Excursions a dita comarca, Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1997

CD, Danses del Lluçanès, Solc. Música i tradició al Lluçanès, 2002

Consorti per a la Promoció dels Municipis del Lluçanès, Criteris d'Ordenació del Territori i del Paisatge del Lluçanès, 2005

COROMINES, J, Estudis de Toponímia Catalana, editorial Barcino, 1965.

CORTÈS J, SERRA R, El Lluçanès. Mapa i guia excursionista, Editorial Alpina, Granollers, 1999

CORTÈS J, SERRA R, La comarca del Lluçanès. Estudi d'un espai, Rafael Dalmau Editor, 1996

COSTA, R, Què signifiquen les creus de terme? dins Sàpiens. Descobreix la teva història, núm 38, desembre 2005

FERRER, LI, Masies i cases senyorials del Bages. Col·lecció Patrimoni artístic de la Catalunya central. 4, Angle Editorial, 1996

GDT, Relació de les anàlisis d'aigües de les fonts del Lluçanès, Febrer-abril 2002

GUDIOL, J, Les Creus monumentals de Catalunya, 1919

GUITART, I, Objectes d'ornament personal prehistòrics del moianès i d'Osona al Museu Episcopal de Vic, AUSA XII/116, Patronat d'Estudis Ausonencs, 1986

IGLÉSIES, J, El fogatge de 1553. Estudi i transcripció, Dalmau, Barcelona, 1981

IGLÉSIES, J, El fogatge de 1497. Estudi i transcripció, FSVC Dalmau, Barcelona, 1992

MASRAMON, Ramon, El lluçanès Central. Història de la baronia de Lluçà. Ajuntament de Prats de Lluçanès, 1990

MASRAMON, R, Identificació del Castellot de Sant Feliu Sasserra, Patronat d'Estudis Ausonencs, 1983

ORDEIG, R, La Parròquia de Sant Andreu d'Oristà, vol. 7, núm. 79 1974

ORDEIG, R, Villae, Viae i Stratae d'Osona, testimonis de l'antiguitat a l'època medieval, AUSA vol 10, núm. 102-104, 1982

PALDEVALL, A, El bisbat de Vic entre els anys 1685 i 1688, vol. 8, núm. 82-83, 1976

PLADEVALL, A, Santa Maria de Lluçà. Antiga canònica agustiniana, 1997

PLANES, J A, Teixir i traginar. De la manufactura tradicional a la periferització industrial. El Lluçanès segles XVIII XIX. Centre d'Estudis del Lluçanès, 1997

REIXACH, Roser, Danses vives del Lluçanès dins Caramella, núm 1, 1999

ROCAFIGUERA, F, de, El capbreu de la cambreria de Santa Maria de l'Estany de temps del cambrer Antoni Bet, Patronat d'Estudis Ausonencs, 1987

SERRA, R, Comarques i subcomarques. Bages. Edita l'autor, soci de l'ACCPE, 2001

SERRA, R, i BENET, A, Inventari del Patrimoni Cultural Immobile de Catalunya de Sant Feliu Sasserra, Àrea de Coneixement i Recerca, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, revisat a l'octubre de 2005

TORRES, J, Apunts de transhumància. Costums, normes, oficis i llegendes de transhumància, Solc, 2003

TORRES, J, Bruixes a la Catalunya interior, Farell, 2002

TORRES J, Apunts de transhumància. Costums, normes, oficis i llegendes de transhumància, Solc, 2003

TORRES, J, Por, Màgica i tresors a la Catalunya interior, Farell, 2003

VILARMAU, JM, Folklore del Lluçanès, Grup de Recerca Folklòrica d'Osona, 1997

VILARÓ, E, Inventari de béns artístics del bisbat de Vic, 1998

FONTS DOCUMENTALS

Arxiu de Secretaria del Bisbat de Vic, Arreglo parroquial 1855.
Arxiprestat d'Olost.

Arxiu Municipal de Sant Feliu Sassera, Llibreta per cobrar lo reparto de "parapleitos" de tots los homes de edat de 57 anys a 60 en lo any 1854, secció 2.2.1

Arxiu Municipal de Sant Feliu Sassera, Llibreta de cobrament per la manutenció de presos i la reparació de torres telegràfiques, secció 2.2.1

el Manresano, 4-V-1873

PÀGINES ELECTRÒNIQUES CONSULTADES

Ajuntament de Sant Feliu: www.santfeliussassera.llucanes.net

Ministeri de Cultura de l'Estat espanyol: www.mcu.es

Generalitat de Catalunya: www.gencat.net

Diputació de Barcelona: www.diba.es

Grup de naturalistes d'Osona (GNO): www.gnosona.com

Grup de Defensa del Ter (GDT): www.gdter.org

Festes Populars catalanes: www.festes.org

Viquipèdia. L'enciclopèdia lliure: www.ca.wikipedia.org

Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic: www.abev.net

ALTRES FONTS CONSULTADES

Auditoria ambiental municipal d'Olost de Lluçanès i Sant Feliu Sasserra

Dades municipals del programa HERMES

Fulletons d'informació turística de Sant Feliu Sasserra

Inventari de camins de Sant Feliu Sasserra

Inventari Turístic del Consorci del Lluçanès

Normes subsidiàries de Sant Feliu Sasserra, 1987

Diputació de Barcelona

Àrea de Cultura

Carrer Comte d'Urgell, 187. Edifici del Rellotge

08036 Barcelona

Tel. 934 022 566 • Fax 934 022 825

o.patrimonio@diba.cat • www.diba.cat/opc